

ELS GALCERAN: UNA NISSAGA CARLINA DE PRATS DE LLUÇANÈS

JOAN ANTON ABELLAN I MANONELLAS

Arxiu Històric Comarcal de Banyoles

The Galceran Family: a Carlist lineage from Prats de Lluçanès

En el segle XIX, quan els ideals estaven per sobre de qualsevol cosa, va haver-hi, arreu, famílies senceres que es van abocar en la defensa d'una causa a costa de tot allò que tenien, i en molts casos fins i tot de la pròpia vida. L'article parla d'una d'aquestes famílies, tota una nissaga: els Galceran de Prats de Lluçanès, una família benestant, herois per uns i bandolers pels altres, que en defensa de llurs ideals va perdre propietats, va ser perseguida i empresonada, i va acabar exiliant-se.

Paraules clau: Carlisme, Galceran, Prats de Lluçanès.

In the 19th century, when ideals were above everything else, there were entire families everywhere, who devoted themselves to defending a cause, no matter what it cost them, in many cases even their own lives. The article talks about one of these families, a whole lineage – the Galcerans from Prats de Lluçanès; a well-to-do family, heroes for some, brigands for others who, by defending their ideals, lost properties, were persecuted and imprisoned, and ended up in exile.

Keywords: Carlist, Galceran, Prats de Lluçanès.

El segle XVIII es tancava en ple procés de desintegració de l'antic règim. Amb una Europa dominada per monarquies absolutistes, on la societat estava organitzada de manera que es pertanyia a determinada classe pel sol fet d'haver nascut en una o altra casa, sorgia a França l'anomenada Il·lustració, un moviment cultural i polític basat en el liberalisme, la base del qual era la llibertat de l'individu, tant en l'àmbit polític com en l'econòmic.

A l'Estat espanyol, tant la monarquia com l'aristocràcia, per por de perdre el seu estatus tal i com havia passat al país veí, van forçar el govern a iniciar una política repressiva de cara a frenar qualsevol tipus d'influència propagandística del nou règim francès. Conseqüència d'això, i de la mort a la guillotina de la família reial francesa, va ser el trencament de relacions i el tancament de fronteres amb França, a la qual es va declarar la guerra en un conflicte que només va afectar les comarques pirinenques i que a Catalunya va ser coneguda com la Guerra Gran (1793-1795). Les conseqüències d'aquesta guerra foren realment desastroses per a tot l'Estat espanyol, i va fer que l'entrada al nou segle XIX estigués presidida per una gran crisi econòmica i un gran descontentament social.

A aquest ambient de crisi s'hi va sumar la invasió de la Península per part de les tropes napoleòniques, amb l'excusa d'enlair Portugal. L'ocupació francesa

del territori, a la qual la majoria de la població s'oposà de valent, i l'acceptació per part dels Borbons de la sobirania francesa van desencadenar en una llarga guerra per la independència, coneguda a Catalunya com la Guerra del Francès (1808-1814).

És en aquest context de crispació que es comencen a crear unes Junes, tant locals com provincials, escollides per votació que culminaran en les Corts de Cadis de l'any 1812. D'aquestes Corts en va sortir un esborrany de Constitució que fou aprovada per tots els assistents, tot i les diferents ideologies que hi havia representades, en la qual es reconeixia la igualtat de tots els ciutadans davant la llei i se'n garantia la seva llibertat, tret de la de culte, que seguí sent el catolicisme. Es donava llibertat de premsa i s'abolia la Inquisició. I, per últim, es defensava el model d'una monarquia constitucional representada pels Borbons en la figura de Ferran VII.

Però aquest camí cap al liberalisme es va veure frenat amb l'acabament de la guerra l'any 1814 i el retorn al tron de Ferran VII, que abolí la Constitució i retornà als principis de l'Antic Règim, començant així un període anomenat el Sexenni Absolutista (1814-1820), que va estar marcat per la forta repressió exercida sobre els liberals i afrancesats i per la gran quantitat de revoltes que finalment van abocar el rei a acceptar, el 1820, els principis establerts en la Constitució de Cadis.

Això va obrir un període de liberalisme, anomenat Trienni Liberal (1820-1823), en què es van abolir les duanes interiors i fins i tot molts dels béns eclesiàstics es van posar a subhasta pública; però els absolutistes, per la seva banda, van llançar una creuada contra els liberals, començant d'aquesta manera una guerra, més o menys encoberta, entre reialistes i liberals. Però aquest creixement liberalista espanyol preocupà les principals monarquies absolutistes europees, per això quan Ferran VII els demanà ajut no dubtaren en enviar un exèrcit, conegut pel nom dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, per esclafar el govern i restaurar el rei com a monarca absolut.

Un cop restablert en el poder, començà l'anomenada Dècada Ominosa (1823-1833), un període de purga contra els liberals i els seus interessos, que es prolongà fins a la seva mort. Fou un període força ambivalent, ja que si per una banda va dissoldre la Milícia Nacional liberal, fou substituïda per un grup de fanàtics absolutistes, anomenats Voluntaris Reialistes. Tanmateix, per altra banda, per tal de mantenir-se en el poder va haver d'acceptar algunes reformes administratives que el decantaren una mica cap a l'esperit de la Il·lustració, i que el van obligar a tenir entre les seves files, tant polítiques com militars, gent de pensament lleugerament liberal. Fruit de tot això s'obririen dos fronts molt marcats que a la llarga s'abocarien en una altra guerra, d'una banda els liberals i de l'altra els absolutistes, més intransigents, o reialistes, que cada cop demanaven amb més insistència l'abdicació del monarca en el seu germà Carles Maria, per la manca de descendència masculina. Així fou com el 1827 esclatà a Catalunya la revolta dels Malcontents, protagonitzada per un grup d'ultraabsolutistes que demanaven el retorn de l'antic règim: la restauració de la Inquisició, l'expulsió d'alguns càrrecs polítics tinguts per massa liberals i el retorn al poder militar d'alguns caps de l'exèrcit que havien estat apartats amb llicència indefinida.

La revolta que va néixer en la Catalunya central i que es va estendre per bona part de Catalunya, gràcies al suport de molts batallons de voluntaris reialistes, va fer que el govern actués amb molta decisió. Es va nomenar capità general de Catalunya i cap dels seus exèrcits a Charles d'Espagnac de Cousserans de Cominges, més conegut com el Comte d'Espanya,¹ i el rei anuncià que viatjaria a Catalunya. Aquests fets, afegits al paper mediador de l'Església, van fer que moltes capitals catalanes, com Vic, Manresa i Olot, es rendissin sense lluita. El viatge del rei a Tarragona i Barcelona i el fet de prometre als revoltats d'acceptar les seves propostes i un perdó general per a tots ells, van tenir un paper molt important en la rendició total, però un cop aconseguida aquesta, no va complir les seves promeses, i bona part dels insurrectes foren afusellats o deportats.

Després de tots aquests fets, el panorama social i polític al començament de la dècada de 1830 era d'allò més enrevessat: molta part de la pagesia era absolutista, així com també ho eren la vella aristocràcia i una part de l'artesanat i de la clerecia.² A més a més comptaven amb la major part dels voluntaris reialistes, que a la fi de l'anomenada Dècada Ominosa rondaven els 120.000 efectius. Per la seva banda la burgesia, la noblesa i les classes populars urbanes es decantaven cap als liberals, així com els alts funcionaris i els caps i oficials de l'exèrcit.

Només faltava el detonant que fes esclatar aquest aiguabarreig, i aquest es va començar a albirar amb el naixement, l'any 1830, de la filla de Ferran VII. El fet que fos una dona comportava un greu problema successori, ja que a resultes de l'anomenada Llei Sàlica, promoguda per Felip V l'any 1713, no es permetia que les dones poguessin ostentar la corona. Per fer front a aquesta llei, Ferran VII anul·là aquest precepte, amb la Pragmàtica Sanció, i restablí la llei segons la qual es donava preferència als homes sobre les dones, però aquestes sempre tenien preferència sobre els germans o altres parents masculins. D'aquesta manera proclamava hereva la seva filla Isabel i deixava de banda el seu germà Carles, encetant d'aquesta manera un enfrontament entre els partidaris d'ambdós bàndols.

Per fer front a aquesta forta oposició, el rei es recolzava cada cop més amb els liberals moderats i amb els reformistes. En caure malalt el rei, l'any 1832, la seva esposa, la reina Maria Cristina, influenciada per tots ells va prendre la decisió de reobrir les universitats i proclamar una amnistia general, sobretot per part dels liberals empresonats.

---

1. Fou un personatge extravagant i cruel. Destituït de l'exèrcit de Ferran VII l'any 1832, s'allistà a les files absolutistes, sent nomenat capità general de la zona carlina del Principat. Després d'un seguit de campanyes sanguinàries, a finals de 1839 fou processat. Camí de l'exili, fou mort pels seus propis acompanyants.

2. No cal recordar que el poder eclesiàstic es veia força amenaçat pels nous corrents lliberals (durant el Trienni Liberal ja es preparaven desamortitzacions i abolicions de les jurisdiccions senyorials), que van conduir el 1835 a l'anomenada Llei de Desamortització de Mendizábal, amb la qual es tenia la intenció de passar totes les propietats improductives i en poder de l'Església i dels ordes religiosos a mans del poble. Mendizábal, però, fou destituït al cap de poc temps, i no va poder gestionar aquestes subhastes, tal i com ell tenia previst, i moltes de les propietats eclesiàstiques passaren a mans de l'Estat.

Tot aquest conjunt de fets farien que a la mort de Ferran VII, ocorreguda el 29 de setembre de l'any 1833, els partidaris de Carles Maria Isidre s'aixequessin en armes i donessin lloc a la Primera Guerra Carlina (1833-1840), coneguda també com la Guerra dels Set Anys. La primera d'una sèrie de tres guerres que enfrontaren d'una banda els partidaris de la monarquia regnant, els isabelins,³ i d'altra els del pretendent al tron, els carlins.⁴

El marc geogràfic: el Lluçanès

La comarca natural del Lluçanès, a cavall de les tres comarques administratives d'Osona, el Berguedà i el Bages, és una terra de poblament força disseminat i això ha fet que al llarg dels anys la seva capital hagi estat força itinerant.

D'antic ha estat una comarca immersa en una constant tibantor entre els barons i els seus súbdits, ja que els primers volien crear una sotsvegueria sotmesa al rei, cosa que no va succeir fins a començaments del segle XVII quan el baró va vendre els seus drets al rei i a la universitat de prohoms. Però el que havia costat tant d'aconseguir es va desfer el 1716, quan, amb el decret de Nova Planta, aquesta sotsvegueria es repartia entre els corregiments de Manresa i Vic.

Prats, l'actual nucli més important del Lluçanès, és de formació relativament moderna, ja que no fou fins a finals del segle XVII quan la indústria de la llana, tant pel que fa al bestiar com a la llana filada que es feia a les masies, va fer d'aquesta població un lloc de destí de les famílies dels voltants, arribant a tenir a finals d'aquest segle una població de 160 famílies. I tot i que sofrí de valent, primerament amb la Guerra Gran i més tard amb la Guerra de Successió, en què les tropes de Felip V incendiaren la vila, aquesta indústria va anar creixent, i l'any 1720 arribà a crear-se el gremi de paraires.

I si la indústria tèxtil fou el motor que impulsà el creixement de la nova capital, que passà de tenir 359 habitants l'any 1718 a tenir-ne 902 l'any 1787, també ho fou la seva situació privilegiada de talaia natural, i és que, com diria Marià Vayreda:

«...ocupa la vila de Prats un gran pla, a l'extrem superior d'un massís en forma de llom, que descendeix en suau declivi cap a ponent. Per la part de llevant, acabats los camps i prats que l'enronden, lo terror s'enfonsa tan ràpidament, que la carretera que per allí surt, en direcció al baix Lluçanès, sols pot guanyar lo desnivell a força de zig-zags de gran desenrotllo...»⁵

Però amb aquesta descripció també es pot entendre per què aquesta vila es veié immersa en la majoria de conflictes bèl·lics que es van produir en aquells segles, ja que la seva situació de talaia natural la convertien en baluard important per la gran amplitud de terreny que dominava i alhora la convertien en una porta d'entrada als Pirineus.

3. També foren anomenats cristins (en referència a la reina regent, Maria Cristina) o liberals.

4. També se'ls va conèixer pels noms de realistes, absolutistes, apostòlics o tradicionalistes.

5. VAYREDA, Marià. *Records de la darrera carlinada*. Barcelona: Editorial Selecta, 1982, p. 125.

Només, com a tall d'exemple, es podria esmentar que dins la darrera carlinada, entre juny i octubre de 1873, Alfons Carles de Borbó⁶ anà a Prats en onze ocasions diferents (i moltes vegades s'hi estava entre vuit i deu dies): «*I es que si ens fos possible de comptar-ne els soldats, tant d'un cantó com de l'altre que passaren per Prats, només en aquest període [que va de 1872 a 1876], segurament que hauríem de parlar de centenars de milers*».⁷

Els Galceran i Prats de Lluçanès

És curiós que, tot i que en la majoria de llibres d'història que parlen de les guerres carlines el cognom Galceran surt sempre acompanyat dels principals capitosts carlins, sigui tan poc el que sabem sobre ells. De referències se'n troben, però sempre són de passada, com la cita que en fa la *Història de Catalunya* de Jaume Sobrequés: «*Els guerrillers foren legió: Savalls, Tristany, Galceran, Castells, Estartús, Vidal de Llobatera, Huguet, Francesch, Miret i molts altres*».⁸ O bé aquesta altra que fa referència a quan el general liberal Llauder va publicar un edicte on ofería diners i indult a tot els carlins que donessin mort a algun dels seus caps: «*Tristany, Brujó, Galceran, Porredón y tantos otros mas estaban expuestos a la merced de un vulgar asesino*».⁹ Però, com ja he dit, tot i que sovint se'ls esmenta al costat dels principals comandaments, en cap moment no es va més enllà ni se'ls estudia amb profunditat.

El primer Galceran del qual es té constància a la població de Prats de Lluçanès és un tal Jeroni, nascut a la primera meitat del segle XVIII, que exercia de vidrier de professió i que estava casat amb Teresa Lleopart, amb qui va tenir dos fills: Jeroni i Esperança.

En haver-hi dos Galceran amb el mateix nom, Jeroni, se'ns planteja un problema d'identificació, ja que un document datat el 1797 atorga un préstec de 244 lliures i 16 sous¹⁰ a un tal Jeroni, vidrier de professió, pel concepte d'arrendament d'un forn a la Plaça de la vila. Així mateix, dos anys més tard, el 6 d'abril de 1799, un Jeroni és nomenat regidor de l'Ajuntament de Prats, amb un sou de 12 lliures barceloneses. Suposadament el préstec deu ser per al primer Jeroni, que en aquelles dates no deuria arribar als seixanta anys, i el càrrec de regidor deu correspondre al seu fill, Jeroni Galceran Lleopart, del qual se sap que l'any 1806 ho era, i que ho va seguir sent encara molts anys més tard, segons consta en un document municipal datat l'any 1826, on entre les signatures dels diferents regidors de l'Ajuntament apareix el seu nom acompanyat de l'epígraf «*Regidor Decano*».¹¹ El que no ens ha d'estranyar, però, és que fos tants d'anys regidor, ja que hem de

---

6. L'infant Alfons Carles, germà de Carles VII, era el comandant general de Catalunya.

7. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades Històriques de Prats i el Lluçanès*. Prats de Lluçanès: Ajuntament de Prats, 1993, p. 284.

8. SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume. *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*. Bilbao: Ed. La Gran Enciclopèdia Vasca, 1981, p. 181.

9. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. VII. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 194.

10. Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès. *U.I. núm. 280. Hisenda*.

11. Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès. *U.I. núm. 727. Administració General. Correspondència*.

recordar que aquest període fou una època marcada pels enfrontaments entre reialistes i liberals, i de ben segur que si bé va exercir el càrrec tant de temps devia ser de forma intermitent. Així, per exemple, el 1822, en ple Trienni Liberal, i a causa de les seves tendències reialistes, es va veure obligat a abandonar la finca familiar per un breu espai de temps. Anys més tard, el 1834, en plena primera carlinada, després que el seu fill Josep s'aixequés en armes, se'l tornà a empresonar per un espai de dos anys i fins i tot se'l va arribar a desterrar. Va morir el 8 o el 9 de setembre de 1836, mentre s'estava al lloc anomenat «la cadira d'en Galceran»,¹² mentre mirava les tropes que hi havia a la Vall del Merlès,¹³ en el decurs de la batalla que va emprendre Rafael Maroto contra la vila de Prats.

De professió paraire, es va casar amb Antònia Escrigas, amb qui va tenir deu fills: Margarida, Teresa, Bonaventura, Josep, Maria Esperança, Maria Antònia, Domènec, Manel, Segimon (que cursà estudis eclesiàstics a Cervera¹⁴ entre els anys 1825 i 1830) i Antònia.

Josep Galceran i Escrigàs i la Primera Guerra Carlina

En plena Guerra Gran, l'any 1794,¹⁵ naixia el que anys més tard seria el primer català en aixecar-se en armes a favor del germà de Ferran VII. Amb una infantesa marcada per l'ambient polític de l'època i per una forta creença religiosa, en Josep heretà de ple aquestes conviccions, tal i com ho demostra en els seus escrits, tot i la poca correspondència que d'ell es guarda, on fa servir frases com: «*Viva la Inquisición y la religión*», o bé: «*...Dios, el Rey y la Inquisición, a quienes defiendo...*».¹⁶

Convertit en l'hereu de la família (ja que el seu germà gran havia mort uns anys abans del seu naixement) de ben jove seguí l'ofici familiar de paraire. I fou en aquest ambient que coneixé la que seria la seva esposa, Serafina Terrés i Comas, filla d'una família benestant de paraires vinguts d'Olvan. La cerimònia nupcial es dugué a terme a l'església parroquial de Prats el 22 de maig de 1819,¹⁷ i un any després, el 21 de maig de 1820, naixeria el seu primer fill, Jeroni.¹⁸

12. La Cadira dels Galceran és feta a la roca mateixa, al cap d'un turonet, formant dos seients, un més alt que l'altre. Aquest bloc de roca el trobem enclavat a la sortida de Prats, a la Serra del Grau, al cap de la costa de Borralleras, des d'on es gaudeix d'una fantàstica panoràmica visual. Asseguts en aquest lloc es domina tota la vall del Merlès, el Berguedà i, més al fons, els Pirineus, i girant-nos cap al sud, les muntanyes de Montserrat i del Montseny.

13. *Memòries d'en Joan Piniella i Fumaña*. Capítol corresponent a l'any 1836 (aquestes memòries foren escrites per Joan Piniella, cirurgià que fou en aquesta època i que va viure molt de prop la guerra. Corresponen als anys 1801-1866 i després les va continuar el seu fill. Actualment són propietat de la família Piniella. Estan reproduïdes en part en el llibre BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit.

14. G. J. «Passaports de viatge d'estudiants de Cervera». Extret del *Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 1936. Entre 1740 i 1842 la de Cervera fou l'única universitat que va funcionar a tot Catalunya.

15. Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès. *Llibre de Naixements. Tomo I (1788-1811)*.

16. Carta de Josep Galceran, adreçada el 2 de març de 1836 a Miquel Viñas, comandant isabelí de Prats (manuscrit extret d'uns apunts confegits per Joan Piniella).

17. Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès. *Llibre de Casaments (1818-1851)*.

18. Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès. *Llibre de Naixements. Tomo II (1812-1831)*.

Josep Galceran i Escrigàs.

De sempre, la comarca del Lluçanès era un aiguabarreig d'ideologies i en aquests anys Prats fou ocupada diferents vegades per escamots reialistes que passaven a reclutar gent per la guerrilla; i en Josep no havia de ser aliè a aquests fets. Fruit dels seus forts ideals religiosos, que ja hem comentat, i al fet que el matrimoni amb la Serafina li comportés una certa estabilitat econòmica, no tardà gaire a afegir-se, en ple Trienni Liberal, a una d'aquestes partides, i arribà a assolir el grau de comandant de les forces reialistes.¹⁹ Aquest fet li comportà també que se li lliurés, per part del rei Ferran VII, l'Escut de la Fidelitat,²⁰ una distinció

---

19. BURGO, Jaime del. *Fuentes para la historia de España. Bibliografía del Siglo XIX. Guerras Carlistas. Luchas políticas*. Pamplona: Imprenta de Navarra, 1978, p. 412.

20. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, *op. cit.*, p. 214.

creada l'octubre de 1823 i que era una recompensa per a tots aquells que durant el Trienni Liberal van seguir sent fidels al rei i contraris al Govern Constitucional.

Un cop restablert el rei en el poder, tots els caps militars foren apartats de l'exèrcit amb llicència il·limitada i se'ls donà un petit sou, tot i que aviat deixaren de percebre'l. Així doncs, en Josep, obligat a deixar les armes, deixà també l'ofici de paraire i passà a exercir d'administrador de Correus;²¹ però no per això deixà de costat els seus ideals, ja que d'una banda els diners de la família i de l'altra el petit sou que durant un temps rebé de Madrid, gràcies al seu grau militar i a la condecoració rebuda, li permeteren anar formant a poc a poc una partida de voluntaris i a la llarga crear el seu propi batalló.

Però el desencant de la nova tendència que a poc a poc anava agafant el govern de Madrid el portaren cada cop més a separar-se de la línia monàrquica regnant i a decantar-se cada cop més cap a un absolutisme radical, motiu pel qual ja el trobem l'1 d'abril de 1827 a Ripoll, en l'aixecament dels Malcontents, encapçalant una partida d'homes juntament amb altres capitosts realistes com Joan Cavalleria de Ripoll i Josep Bosoms del Berguedà, més conegut com a Jep dels Estanys.²² Aquest dia, i coincidint amb la Fira de les 40 hores, es van aplegar a Ripoll un bon nombre de voluntaris realistes així com diversos oficials, com els tres esmentats. Per aquest motiu, i per tal d'evitar aldarulls, s'hi va desplaçar una força dels Mossos d'Esquadra, els quals van intentar detenir Joan Cavalleria, però se'ls escapolí. A partir d'aquest moment els fets es van desencadenar amb molta rapidesa: «...aquella misma tarde, el Cabecilla Galcerán de Prats de Llusanés y otros Cabecillas, unidos con los voluntarios Realistas de esta villa dieron en la Plaza mayor el grito de Moria el mal Govern...».²³ La força dels Mossos d'Esquadra fou derrotada i durant uns dies se seguí amb els aldarulls.

Amb l'aixecament sufocat, en Josep i els seus homes tornaren a Prats on seguien amb la seva lluita contra els liberals i el que representaven.²⁴

Fou en aquest període quan van néixer els seus altres quatre fills: Teresa, Joana, Josep Anton i Francesc, i també quan sofrí la pèrdua de la seva esposa, poc després del naixement del seu darrer fill. La cerimònia de l'enterrament, duta a terme el 9 de febrer de 1829, fou una mostra de la posició que ostentava la família dins l'estament religiós de l'època, ja que fou oficiada per quinze sacerdots i un sotsdiaca.²⁵

Com a hereu de la família se suposa que devia viure en el mas familiar i és per això que a la mort de la seva esposa no és d'estranyar que en Josep es dediqués de

21. En el *Llibre de Naixements, tomo II (1812-1831)*, de l'Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès, amb motiu del registre del seu tercer fill, el dia 24 de juny de 1824, surt amb l'ofici d'administrador de Correus, mentre que en els dos anteriors (1820 i 1822) encara constava com a paraire.

22. LLAGOSTERA FERNÁNDEZ, Antoni. «Aproximació biogràfica al cap carlí ripollès Joan Cavalleria, àlies Ne». *Annals del Centre d'Estudis del Ripollès, 1999-2000* [Ripoll] (2001), p. 144.

23. MIRAPEIX I ILLA, Eudald. *Crònica de la villa y monasterio de Ripoll*. Transcripció de l'original —escrit als voltants de 1845— realitzada per Eudald Graells i Puig l'any 1917 i propietat de la família Mirapeix, p. 86.

24. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 218.

25. Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès. *Llibre d'òbits (1810-1831)*.

ple al seu ideal, deixant els seus fills petits a mans dels seus familiars. Fou així com a començament de la dècada de 1830 ja havia format quatre companyies de realistes, de les quals ell n'era el comandant i el seu germà Manel, l'ajudant,²⁶ i l'any 1832 ja dominava la vila.

En la major part del Lluçanès es respirava un ambient carlí, però en el moment de la mort de Ferran VII Prats estava en la banda dels liberals; malgrat tot això no fou cap obstacle perquè el primer aixecament català en favor del pretendent al tron sortís de la vila de Prats: «...l'aixecament carlí es produí a mesura que es difongué la notícia de la mort de Ferran VII (el 29 de setembre de 1833): a Talavera de la Reina, el 3 d'octubre; el dia 5, a Bilbao, Vitòria, Prats del Lluçanès (on Josep Galceran llançà el primer crit a favor de Carles V)...».²⁷

L'excusa fou la mort de Ferran VII, però igual com havia passat l'any 1827 amb l'aixecament dels Malcontents, fou un aixecament que feia temps que s'anava gestant i en el qual intervingueren molts dels implicats en aquella primera revolta de feia ja set anys: «Aun no habia llegado a Catalunya la noticia del fallecimiento de Fernando y ya el teniente coronel Galceran,²⁸ ex-capitan de realistas, se habia alzado en Prats de Llusanes á la cabeza de algunos de los comprometidos en la tentativa del año 27, vueltos de presidio».²⁹

La revolta va comptar amb el suport de tot el consistori en ple tret de l'alcalde, que era Josep Bardolet. Una de les primeres mesures que prengueren els insurrectes fou la d'obligar els liberals de la vila a pagar la suma de 400 duros: «comença llavors la persecució dels que els deien els negres i aquella nit foren pagar 400 duros a cadascún: Pere Galobardes, Valentí Puig, Pau Cirera i Lluís Salariç».³⁰ Uns dies després de la revolta, les forces liberals ocuparen la població, perseguint els insurrectes i restablint l'alcalde en el seu càrrec. Els consellers foren empresonats i obligats a pagar els diners que en Galceran i els seus homes havien fet pagar als liberals, i alguns dels qui els havien donat suport fins i tot foren executats.

«...El dia 5 d'octubre, sis dies després de la mort de Ferran VII, en Josep Galceran es sublevà, a la vila de Prats, juntament amb 49 homes, tots d'aquí.

Era la vigília de la festa de la Mare de Déu del Roser i, per tal de celebrar-la havien vingut a la vila uns músics de Ripoll, els quals, veient-se enmig del guirigall, no trobaren altra sortida que unir-s'hi i organitzar cercaviles, lluminàries i càntics que duraren tota la nit, només espaiats amb crits apas-

---

26. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 214.

27. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Vol. VI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana S.A., 1999, p. 320.

28. En un document datat el 28 de gener de 1831 redactat amb motiu d'una cancel·lació d'un préstec ja se'l designa amb aquesta graduació. Registre de la Propietat de Berga. *Libro de Hipotecas de 1831 i 1832. Tomo 64*.

29. CHAO, Eduardo. *La guerra de Cataluña: historia contemporanea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día, con las biografías de los principales personajes, carlistas y liberales / redactada por oficiales que fueron actores o testigos de los acontecimientos*. Madrid: Imprenta y Establecimiento de Grabado de Baltasar González, 1847, p. 51.

30. *Memòries d'en Joan Piniella i Fumaña*. Capítol corresponent a l'any 1833.

sionats de Visca Carles V.

A la matinada, a la primera ocasió que se'ls presentà, els músics es feren fugissers i s'escaparen a corre-cuita, segurament per por de possibles represàlies.

En Galceran i la seva partida d'insurrectes, en aquells moments d'eufòria feren pagar als liberals de la Vila, per escarni, la quantitat de 400 duros, que no deixava de ser una suma respectable.

Els dies immediatament posteriors a la revolta de Prats, les forces liberals de la guàrdia reial vingueren a restablir la situació, perseguiren els insurrectes i n'afusellaren mes d'un.

L'aixecament carlí del 5 d'octubre es produí a Prats amb la complicitat de l'Ajuntament amb l'única excepció de l'alcalde. Tots els consellers foren portats presos a disposició del governador de Manresa, el qual els trameté a Barcelona i confirmà en el seu càrrec a l'alcalde Cost. (Als regidors els caieren penes diverses, des de 3 a 6 anys de presidí, més l'obligació de retornar els 400 duros que en Galceran havia requisat.)»³¹

En Josep, però, aconseguí escapolir-se tot i ser perseguit: «*De Prats de Lluçanès, partió Galceran, el 6 de octubre, para Borredà, por el Coll de Plans y San Vicente de Rivas, y de orden del capitán general Llauder, salieron contra el varias columnas, mandadas por don Crisóbal Linares de Butrón y don Felix Jones, a fin de impedir la extensión del movimiento*». ³² Però no van aconseguir ni una cosa ni altra, ja que en Josep va poder escapar-se a França ³³ (d'on degué tornar l'any següent, si és que no ho va fer abans, ja que el 1834 el govern indultà a tots els que s'aixecaren en armes juntament amb en Galceran) ³⁴ i la rebel·lió no es va poder frenar; però aleshores la venjança es tornà contra la seva família, la qual fou maltractada i, fins i tot, empresonada. Com que la casa de la família estava situada fora de les muralles, ³⁵ van ser obligats a anar a la vila a dormir cada dia i poc temps després foren desterrats a Igualada per un període de mig any. Un cop de retorn a Prats, se'ls obligà un altre cop a anar a dormir en una casa de dins del recinte emmurallat: ³⁶ «*Se cerró la villa de Prats con murallas. La casa de Galceran estaba en las afueras, y por ello los liberales obligaron a ir cada día a*

31. MASRAMON I NOGUERA, Ramon. *Prats de Lluçanès. Mil anys d'història*. Prats de Lluçanès, 1979, p. 86.

32. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. III. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 207.

33. CHAO, Eduardo. *La guerra de Cataluña...*, op. cit., p. 51.

34. *Memòries d'en Joan Piniella i Fumaña*. Capítol corresponent a l'any 1834.

35. No se sap amb certesa on estava situada la casa familiar ja que en acabar la primera carlinada la casa havia estat destruïda i l'única referència és que es trobava fora de la població, i és per aquest motiu que hi ha qui la situaria prop del lloc on es troba l'anomenada «cadira d'en Galceran».

36. En algun escrit s'esmenta la possibilitat que aquest habitatge fos a l'actual casa anomenada «Cal Pau», al número 17 del carrer Major. Aquesta possibilitat podria ser factible ja que aquesta casa era propietat d'una cunyada d'en Josep i anys més tard, el 1852, a la mort d'aquesta, seria deixada en herència al seu fill Jeroni.

dormir toda la familia dentro de la fortificación. No bastando esto desterraron a los abuelos a Igualada. A los cinco o seis meses pudieron volver del destierro, pero para ser otra vez perseguidos. A los pocos días se les obligó nuevamente a dormir en una casa del recinto amurallado...»³⁷ i això fou degut als preparatius que van fer a la vila de Prats el 12 d'agost de 1835 tot esperant un atac carlí, tal i com ja havia succeït el dia abans a les poblacions d'Olost i Sant Feliu: «La població es va preparar per resistir, (...) es donaren totes les recomanacions, es recolliren tots els efectes a l'església i també s'agafaren, com a ostatges, els pares de Galceran».³⁸

Sobre aquest empresonament, el mateix Josep envià una carta al capità dels urbans de la Vila, en Joan Cirera, on expressava el seu malestar tant per aquest fet com per la manera d'actuar dels liberals:

«Camp d'honor a 12 d'agost de 1835. Patricis meus: Em consta que teniu els meus estimats pares i fill presoners i els tracteu molt malament. Confeso que és lo que sento més d'aquest món i us asseguro que el tracte que donareu als meus pares molts de vosaltres ho passareu pitjor, confiant que vindrà un dia que faré justícia en aquesta estimada Pàtria. Això ho spero del Tot Poderós. Als meus estimats pares, teniu que tractar-los aixís? Quina culpa tenen ells si jo soc dolent per vosaltres?. Veniu a castigar-me a mi si jo tinc la culpa. Però us dic que sóc carlista des del dia 6 d'octubre de 1833, com sabeu lo que vareig oferir al públic a aqueixa vila, ho sostindré fins a perdre la vida als més informals, perseguint a Déu i els seus ministres voleu guanyar si are no els coneixeu sou com vojos o predestinats, convertios sinó morireu. Sempre sóc amant del Rei Carles V, Rei absolut d'Espanya.- Josep Galceran A Joan Cirera, Capità dels Urbans de la Vila de Prats de Lluçanès.»³⁹

Però la carta no va tenir cap efecte, ja que al final foren empresonats definitivament, juntament amb el seu nét Jeroni, i tancats a l'últim pis de la casa rectoral: «...hasta que una noche fueron detenidos los abuelos de Jerónimo y éste último é introducidos en el fuerte, que lo eran la iglesia y la casa rectoral, en cuyo piso estuvieron encerrados mas de dos años,⁴⁰ però por fin Jeronimo logro fugarse descolgandose por la pared con una cuerda y saltando después la muralla».⁴¹

En aquest darrer temps de reclusió, les forces carlines atacaren diverses vegades la població, i quan això succeïa els presoners eren baixats al soterrani de la mateixa casa on a dures penes eren alimentats i sovint amenaçats de mort, tal i com el mateix Jeroni li deïa al seu fill Josep en una carta: «...Joseph lo Sr:

---

37. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 115.

38. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 231.

39. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 231.

40. Dos anys pot ser el temps total que van estar empresonats, però en cap cas van estar-hi dos anys seguits.

41. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 115.

Comandant d'armes de esta vila me acaba de propusar que as pres lo amo de la Fon de Llusá y li vols 100 unsas y que si li fas pagar dita cantitat o algun mal tracte sens remisió nos pasaré per las armas. Ton pare Geroni Galceran...».

Però en Josep no es deixà acovardir, i veient darrere de la carta la mà de Miguel Viñas, aleshores comandant isabelí de Prats, se li adreçà personalment: «...*Como Usted segun se ve claro es el que le ha obligado a tomar la pluma, á Usted me dirijo diciendole que bien puede añadir a su iniquidad y a las inauditas injusticias, la de fusilar a mis padres e hijo...*», deixant-li ben clar que tot i les seves amenaces ell seguiria endavant amb la seva lluita: «*Yo tengo la satisfacción de poder decir a boca llena que la justicia y la verdad an sido siempre mi norma. Asi lo he manifestado y manifestaré en todas ocasiones, pues que Dios, el Rey y la Inquisición a quienes defiendo me obligan a ello. Por esto apesar de su cacareo y de sus crueles amenazas, obraré como pide mi caracter y exigiré a todos los cristinos grandes sumas de dinero y después fusilaré toda su descendencia...*»⁴²

De fet era un estira i afliuxa entre els dos, ja que a l'amenaça d'en Josep la seguí la del comandant, que li feia saber que si no deixava anar les persones que tenia retingudes: «*...no tan solamente le fusilaré padre, madre he hijo, sino tambien las familias que pertenecen a la vandada de ladrones que usted manda*».⁴³

Al final, però, no es va emprendre cap acció contra ells i, com ja hem vist, el fill d'en Josep aconseguí escapar-se fent servir una corda; mesos després el seu pare, en Jeroni, moriria en l'atac a Prats.

I és que la participació de Prats en el conflicte fou molt activa, perquè es va veure convertida, ja des d'un primer moment, en una plaça envejable per a ambdós bàndols, cosa que obligà el consistori a fortificar la població, convertint-se així en el millor punt estratègic de tota la contrada, tant per la seva posició, de talaia natural, com per la seva situació dins les comarques del Berguedà, el Bages i Osona.

En les seves incursions, per la població de Prats van passar els principals capitosts carlins del moment. El 28 d'octubre de 1834 l'atac carlí el comandaren Benet Tristany i el «Ros d'Eroles». Fou un atac que va agafar la població per sorpresa i que obligà els defensors a fer-se forts en diverses cases del poble i fins i tot al campanar de l'església, a l'espera que arribessin els reforços que al final van aconseguir foragitar els atacants que s'havien fet forts davant la casa dels Galceran. Aquest fet fou decisiu per acabar les obres de fortificació de la vila, encara que mossèn Valls ens diu que, de fet, aquesta fortificació tan sols afectà la rectoria, l'església i el campanar, deixant indefensos els altres barris. L'any següent va patir dos atacs més, un l'11 d'agost i l'altre el 21 de setembre, i el 1836 uns altres dos: el primer el 9 de març, per part de forces encapçalades per Benet Tristany, i l'altre el 8 i 9 de setembre, en què les forces eren comandades per

42. Carta de Josep Galceran, de data 2 de març de 1836, adreçada a Miquel Viñas, comandant isabelí de Prats (manuscrit extret de Joan Piniella).

43. Carta del comandant de Prats, de data 3 de març de 1836, adreçada a Josep Galceran (manuscrit extret de Joan Piniella).

Rafael Maroto, cap de les forces carlines catalanes.

Des del moment que Rafael Maroto havia estat nomenat capità general de Catalunya va comptar amb el suport de diferents comandaments que es van posar ràpidament sota les seves ordres i entre elles: «*Ripoll y Galceran con 250 hombres*». ⁴⁴ I és així com trobem en Josep a Prats, enmig d'aquesta batalla on la credibilitat de Maroto, com a estrateg, va sortir molt mal parada i on, segons la llegenda, Josep Galceran, a l'indret conegut amb el nom de «la cadira d'en Galceran», fou ferit de mort. ⁴⁵ Per últim, el 18 de juliol de 1837 tornà a ser atacada, aquest cop per part del comandant general de Catalunya del moment, Antonio de Urbiztondo. Aquesta fou l'última de les grans batalles que sofrí Prats durant aquesta primera guerra. A partir d'aquí els liberals abandonaren la vila, tot i no haver estat vençuts, ja que no tenia sentit defensar la població quan havien caigut en poder carlí Solsona, Berga i Ripoll.

En Josep, després de la desfeta, abandonà la vila de Prats i durant tot el mes de setembre acompanyà Maroto per diferents indrets de Catalunya: ⁴⁶ Alpens, Berga, Sant Llorenç de Morunys, arribant finalment el dia 29 a Borredà, on els carlins havien constituït la Junta Suprema Governativa del Principat. Estaven allí quan es va produir la batalla de Sant Quirze de Besora on morí el baró d'Ortafà, el segon de Maroto. Amb motiu d'aquesta derrota l'exèrcit català culpà Maroto de no haver anat a socórrer-lo, però Maroto es defensà dient que era ell el que es considerava traït en no poder comptar amb els recursos que li havien promès quan es va fer càrrec del comandament català. El cas és que el 5 d'octubre tant Maroto com alguns dels seus comandaments abandonaren Catalunya i es dirigiren cap a França. En aquesta fugida Maroto fou detingut a Eyne i fou encarcerat, primer a Perpinyà i després a Tours, d'on va aconseguir escapar-se més tard gràcies al seu ajudant de camp: «*Maroto y seis gefes mas tuvieron que fugarse a Francia, donde por disposición del general francés Castellane fueron todos desarmados y conducidos al interior*». ⁴⁷

La idea de Maroto era passar posteriorment a Navarra per informar el pretendent al tro de la situació a Catalunya, però en ser empresonat no va poder-ho fer. El que sí ho va fer va ser en Josep, encara que no podem dir que ho fes per ordre expressa de Maroto, però el cas és que primerament es dirigí cap a Andorra, on va deixar el seu fill Jeroni, i després va passar a Navarra on es va entrevistar amb Carles Maria. Un cop complerta la seva missió tornà a Catalunya per reunir-se amb el seu fill: «*A su regreso se unió a Jerónimo, y en Conca* ⁴⁸ *se encontraron con un batallón de carlistas al que se agregaron y a los pocos dias fueron*

---

44. CHAO, Eduardo. *La guerra de Cataluña...*, op. cit., p. 143.

45. Tot i que la llegenda diu que fou en Josep el que va morir en aquest lloc, això es deu a un error d'interpretació, ja que en Piniella, en les seves memòries i concretament en el capítol corresponent a aquest any, tot i que en tot moment fa referència a en Josep, en arribar en aquest punt deixa ben clar que el que va resultar mort fou Jeroni Galceran, i no pas en Josep.

46. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. XI. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 179-185.

47. CHAO, Eduardo. *La guerra de Cataluña...*, op. cit., p. 145.

48. L'autor es refereix a Conques, al Pallars Jussà.

49. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 116.

*sorprendidos, teniendo que dejar caballos e impedimenta...».*⁴⁹

A començaments de 1837 seguia lluitant i el seu batalló començava a ser conegut per les forces liberals, fet que féu que li enviessin dos destacaments per intentar derrotar-lo: «*La brigada de Ayerbe, se lanzó en seguimiento de las bandas de Zorrilla, Mallorca y Galceran, contra la cual tambien salió de Barcelona el 15 de febrero una columna*».⁵⁰

Arribà al grau de coronel⁵¹ i, fruit del seu comportament i lleialtat al llarg de la guerra, el mateix comte d'Espanya el recompensà amb el càrrec de cap del seu Estat Major: «*...el Conde de España, convencido de la honradez y grandes sacrificios de don José Galceran, le nombró mas adelante Jefe de su Estado Mayor...*».⁵²

El setembre de l'any 1939, segons explica el mateix Piniella, el tornem a trobar a Prats, juntament amb en Xunet,⁵³ en un intent d'obrir-li un procés al metge, que havia estat fet presoner a Gualta feia uns dies, per poder-lo afusellar a continuació.⁵⁴

Arribats a l'any 1840 i amb la guerra acabada, en Josep era un home arruïnat i sense lloc on anar a viure: «*...la casa Galcerán habia sacrificado a la causa carlista sus personas y sus bienes, y consta en recibos, que el padre [referint-se a en Josep] gastó de su pecunio, en la guerra de los siete años, 25.000 duros, perdiendo tambien sus fincas, que quedaron hechas cenizas...*»;⁵⁵ i, com deia Mn.Valls: «*...fa dolença veure el solar de la seva casa que li fou aterrada i saquejada...*».⁵⁶

La fortuna familiar l'havia invertit de ple en la milícia i la finca li havia estat cremada i espoliada. Joan Piniella⁵⁷ ens comenta que, acabada la guerra, els liberals tornaren a Prats i en principi no es va emprendre cap acció contra ningú, «*solsament Cirera, s'apoderà de les coses d'en Galceran, que eren a casa seva, i quelcom de Xunet...*».

Però Josep Galceran portava a la sang l'ideal carlí i, malgrat l'angoixa en què el sumia la trista situació familiar, ell continuà fidel a la milícia. Acabada la guerra passà a França, concretament a la ciutat de Bourges,⁵⁹ juntament amb

50. CHAO, Eduardo. *La guerra de Cataluña...*, op. cit., p. 153.

51. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. III. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 207.

52. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 117.

53. En Xunet havia estat el segon de Josep Galceran quan aquest es va aixecar en armes l'any 1833.

54. *Memòries d'en Joan Piniella i Fumaña*, capítol corresponent a l'any 1839.

55. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 118.

56. VALLS, J. *Prats de Lluçanès. Resum Històric*. Vic, 1912, p. 67.

57. *Memòries d'en Joan Piniella i Fumaña*, capítol corresponent a l'any 1840.

58. L'any 1840 Joan Cirera Pastora era síndic de l'Ajuntament de Prats.

59. Aquesta població francesa, de forta tradició borbònica, es convertí en seu dels carlins durant força anys. A les acaballes de la primera guerra, l'any 1839, Carles V s'hi va exiliar fins a la seva abdicació l'any 1845, i el seu fill Carles VI hi féu el 14 de setembre de 1846 la seva famosa proclama exaltant els seus seguidors, en la recent començada segona carlinada.

molts d'altres capitosts carlins, acompanyat, a més, pels seus fills barons: en Jeroni, en Josep Anton i en Francesc, però mentre que el primer d'ells es va quedar al costat del seu pare, els altres dos germans van anar al Seminari de Montbrison on van cursar estudis eclesiàstics.⁶⁰ A partir d'aquest moment es perd tota referència sobre la seva vida, cosa que fa pensar si possiblement va morir en aquest període, ja que essent com era una persona lluitadora de mena, és molt estrany que el seu nom no surti esmentat en cap fet de la segona carlinada.

Jeroni Galceran i Terrés, heroi de les tres guerres

Nascut el 21 de maig de 1820 a Prats de Lluçanès,⁶¹ en Jeroni era una persona d'un gran caràcter, fruit d'unes conviccions personals i religioses molt fortes, cosa que contrastava amb el seu caràcter afable. La que fou l'esposa d'Alfons Carles, germà del pretendent al tro, Maria de les Neus de Bragança, infanta de Portugal, ens el descriu així: «...*bizarrrisimo, entendido militar, sumiso, humilde, para quien toda ambición era desconocida; servir a Dios y a la causa era el objeto de su existencia*». ⁶²

Tenint present que quan tenia dos anys ja va haver d'abandonar la casa paterna juntament amb tota la seva família, perquè aquesta es va veure perseguida per les seves tendències reialistes, de ben jove va anar a estudiar fora de la població, Primerament estudià lletres amb el seu oncle patern, Segimon, a Cervera, i després Humanitats als Jesuïtes de Manresa,⁶³ lloc on es trobava quan el seu pare es va aixecar en armes l'any 1833.

Fet pres l'any 1834, juntament amb els seus avis, el maig de 1836 aconseguí escapar-se i unir-se al batalló del seu pare: «*El mes de maig va marxar el destacament que hi havia [aquarterat a Prats] i per substituir-lo vingueren dues companyies de liberals. S'allotjaren a les cases del poble, essent comandant Pere Martí de Febrer. El dia que arribaren, per mitjà d'una corda s'escapà de la rectoria el fill de Galceran i s'anà cap a la facció, on de seguida el feren oficial*». ⁶⁴

Mesos després i ja ficat de ple en la milícia, de tornada del viatge a Andorra, on s'havia quedat mentre esperava que son pare tornés de Navarra, es va veure sorprès en una emboscada on ja va destacar, amb tan sols setze anys, per la seva valentia: «...*Jerónimo, en tanto, sube a una altura, reúne los dispersos, y animandoles con su ejemplo, carga al enemigo, le hace retroceder y logra salvar a su padre...*». ⁶⁵

---

60. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 118.

61. Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès. *Llibre de Naixements. Tomo II (1812-1831)*.

62. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Catalunya en 1872 y en el Centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Espasa Calpe S.A., 1934, p. 97.

63. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 114.

64. *Memòries d'en Joan Piniella i Fumaña*, capítol corresponent a l'any 1836.

65. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 117.

Després d'aquests fets, i per recomanació del mateix comte d'Espanya, ingressà al col·legi militar de cadets carlins de La Nou, i poc després al de Borredà,⁶⁶ on destacà com a bon estudiant i sobresortí aviat en els estudis de tàctica.

Era encara molt jove quan fou destinat a alferes de granaders en un dels batallons carlins,⁶⁷ i prengué part en diverses accions bèl·liques de la primera carlinada. Es distingí especialment pel seu valor i intel·ligència en les accions de Peracamps on, amb una sola companyia, aconseguí detenir durant força hores el pas d'una columna enemiga; i també a Moià, Manlleu, Ripoll o Roda, on aconseguí un canó isabelí, i finalment a Solsona, on fou ferit de gravetat al costat esquerre.⁶⁸ Havia complert tot just els vint anys.

Mentre estava convalescent a Berga, es pactà la pau i fugí a França juntament amb la seva família i diversos cabdills carlins. La seva estada a l'estranger durà gairebé set anys, fins a l'any 1846, en què esclatà la segona carlinada, coneguda com la Guerra dels Matiners. Igual com ho havia fet el seu pare en la Primera Guerra Carlina, en Jeroni va ser dels primers en aixecar-se en armes en aquesta segona contesa: «*La Guerra comença pel setembre de 1846 amb l'aixecament de Benet Tristany a Solsona... el seguiren Joan Cavalleria i Josep Puig al Berguedà i Jeroni Galceran...*».⁶⁹

L'inici d'aquesta segona guerra fou conseqüència del fracàs en les gestions per dur a terme un matrimoni entre Isabel II i Carles Lluís de Borbó, comte de Montemolín, fill del pretendent Carles V, i que hauria acabat amb els plets dinàstics. Aquest mateix any la reina va contraure matrimoni amb el també cosí seu Francesc d'Assís i Borbó. Aquesta unió, negociada per la Cort, i contrària a la decisió de la pròpia reina, va fer que aquesta visqués pràcticament separada del seu marit i amb una vida privada propensa a l'escàndol. Més que una guerra estrictament carlina, fou una guerra de guerrilles, una revolta catalana contra la dictadura dels moderats i contra un seguit de mesures que pertorbaven la vida del país. Fou una rebel·lió contra tot, contra Barcelona, contra la reina, contra les quintes i contra els abusos que patia la pagesia.

En Jeroni es va posar sota les ordres de Ramon Cabrera, qui li va donar el comandament d'una companyia amb el grau de capità. Sobresortí en totes les accions en què participà de tal manera que el mateix Cabrera li va posar el sobrenom d'«el Lleó català»,⁷⁰ en contraposició al que li havien posat a ell, «Tigre del Maestrà».

Podria ser que en aquest període hagués estat fet presoner, ja que hi ha un document del 7 de febrer de l'any 1848 en què el capità general, a través del

66. DE ARTAGAN, B. *Bocetos tradicionalistas*. Barcelona: Impr. de Antonio Gost (post. 1900), p. 144.

67. BURGO, Jaime del. *Fuentes para la historia de Espanya. Bibliografía del siglo XIX. Guerras Carlistas. Luchas políticas*. Pamplona: Imprenta de Navarra, 1978, p. 412.

68. *Enciclopedia Universal Ilustrada*. Apend. 5. Bilbao: Espasa Calpe, 1931, p. 660.

69. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Vol. VI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana S.A., 1999, p. 322.

70. DE ARTAGAN, B. *Bocetos tradicionalistas*. Barcelona: Impr. de Antonio Gost (post. 1900), p. 144.

71. Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès. *Correspondència 1848. Documents A113*.

Jeroni Galceran i Terrés.

brigadier Leonardo de Arias, comunica a l'alcalde de Prats de Lluçanès que se li ha concedit un indult.⁷¹

Un cop acabada la guerra, i per tal de poder subsistir, recordem que des de ben jove ja s'havia allistat a la causa carlina i totes les propietats de la família havien

---

72. Segons el *Padron de Vecinos de la Ciudad de Vic*, romangué en aquesta població fins al 1870. En aquest temps residí en diferents domicilis: primerament al carrer de la Ramada 18; a continuació al carrer de Gurb 26 (padró del 1859); després a la plaça de la Constitució 28 (actual plaça Major) (padró del 1867) i per últim al carrer Sant Hipòlit 15 (actual carrer de Sant Miquel dels Sants) (padró del 1869).

73. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 119.

estat destruïdes, s'instal·là a la ciutat de Vic⁷² i es va posar al servei del marquès de Castellvell.⁷³

El 19 de març del 1852 heretà de Maria Terrés,⁷⁴ germana de la seva mare, una considerable quantitat de diners, la qual cosa li permeté refer-se econòmicament.⁷⁵ Dos anys més tard es casà amb una vigatana, Margarida Ballart i Bosch, amb la qual tingué dos fills, en Josep Maria, nascut l'any 1857,⁷⁶ i la Serafina, el 1866.⁷⁷

Tot i que aquests anys dóna la impressió que foren els més tranquils de la seva existència, d'una banda gràcies al seu matrimoni i al naixement dels seus fills i, d'altra banda, a la tranquil·litat econòmica fruit de l'herència rebuda, en realitat no foren tan feliços, ja que la seva estabilitat es va veure sacsejada per uns negocis que li van anar malament i que van fer que perdés bona part del seu capital⁷⁸ i el d'alguns amics i companys d'armes que li havien confiat els seus diners. Aquest motiu l'obligà a canviar de casa i a buscar altres feines, i és així com el trobem l'any 1859⁷⁹ exercint de venedor i el 1867, d'escrivent.⁸⁰

Però arribats a l'any 1868, i en triomfar la revolució que comportà la caiguda d'Isabel II, en Jeroni ràpidament oferí els seus serveis al nou pretendent, el qual el va adreçar al general Joan Castells que li va encomanar l'organització de les partides de Vic i de Berga, arribant a aconseguir un batalló format per més de mil persones.⁸¹

Mentre, el panorama polític s'anava agreujant cada cop més. A partir del moment del destronament de la reina s'intentà crear a l'Estat espanyol un sistema de govern revolucionari, conegut com a Sexenni Revolucionari, però acabà amb un fracàs i amb la presa del poder, un altre cop, per part dels moderats. L'esperit revolucionari que havia aconseguit foragitar la reina mancava d'una ideologia clara i s'enfrontava a la tasca de trobar un nou govern i un cap que el dirigís. I aquest fou un dels principals problemes ja que, com diria el General Prim «*trobar a un rei democràtic a Europa és tan difícil com trobar un ateu al cel*». Al final, però, el 1870 es va nomenar Amadeu de Savoia com a futur rei, però mentre viatjava cap a Madrid per prendre possessió del seu càrrec el seu principal valedor, el general Joan Prim, fou assassinat. Després d'això Amadeu es va haver d'enfrontar a un país dividit. Els sectors conservadors, especialment els terratinents i l'Església, no acceptaven ni les reformes democràtiques ni aquell rei. Per als carlins el rei legítim havia de ser Carles Maria de Borbó, mentre que els que havien donat suport a Isabel II reclamaven el tro per al seu fill, el futur Alfons XII. També els

74. MASRAMON I NOGUERA, Ramon. «Els Galceran de Prats, una família de guerrillers». *Dovella (Revista Cultural de Catalunya Central)* [Manresa], núm. 32 (1989), p. 51.

75. Entre d'altres, heretà dues cases a Prats de Lluçanès, una al carrer Major, 21 (actualment 17) i una altra al carrer Berga, 11.

76. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic. *Padrón de Vecinos de la Ciudad de Vich, 1857*.

77. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic. *Padrón de Vecinos de la Ciudad de Vich, 1867*.

78. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 119.

79. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic. *Padrón de Vecinos de la Ciudad de Vich, 1859*.

80. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic. *Padrón de Vecinos de la Ciudad de Vich, 1867*.

81. DE ARTAGAN, B. *Bocetos tradicionalistas*. Barcelona: Impr. de Antonio Gost (post. 1900), p. 144.

republicans hi deien la seva, reclamant la proclamació d'una República (cosa que havien d'aconseguir el febrer de 1873 amb l'abdicació del nou rei, encara que la situació només durà onze mesos).

És en aquest context que fa la seva aparició Carles Maria dels Dolors, Carles VII, fill del comte de Montemolín, el qual aprofità la inestabilitat política del país per fer una declaració de guerra i, a la vegada, un manifest adreçat a catalans, valencians i aragonesos declarant la seva intenció de retornar els furs que Felip V havia suprimit, restaurar la Generalitat i les Corts Catalanes, l'abolició de les lleves i la vinculació de Catalunya i Castella mitjançant una unió federativa.⁸² Fou una proclama destinada a exaltar la població a la guerra:

«Hace siglo y medio que mi ilustre abuelo Felipe V creyó deber borrar vuestros fueros del libro de las franquicias de la patria. Lo que él os quitó como rey, yo como rey os lo devuelvo, que si fuisteis hostiles al fundador de mi dinastía, baluarte sois ahora de su legítimo descendiente.»

Però, a Catalunya, aquesta tercera i última guerra estava condemnada al fracàs de bon començament, ja que, igual com va passar en la primera, en no comptar amb un únic cabdill de prestigi que unifiqués tots els esforços, el comandament va quedar repartit entre un excessiu nombre de cabdills, a vegades rivals entre si, que actuaven per pròpia iniciativa, sense perseguir un fi concret i, a vegades, fins i tot buscant el seu propi enriquiment: *«una sola condición faltaba a la hueste carlista del Principado para que sus empresas fueran mas funestas a la causa que combatian, y era disciplina»*.⁸³

I la primera mostra d'aquest descontrol la tenim en el fet que l'aixecament carlí a Catalunya es va dur a terme abans que a la resta de l'Estat, a causa, sembla ser, d'una ordre que no va arribar a temps. El cas és que el 7 d'abril de 1872 (quinze dies abans de la data prevista),⁸⁴ el general Castells, juntament amb altres caps carlins com Jeroni Galceran, s'aixecaren en armes a favor de Carles VII: *«...entre el mesos de març i abril [any 1872] tenim aquest conat de revolta a Barcelona i en molts indrets de Catalunya... Galceran i Camps, a Berga i Prats de Lluçanès; Vila de Prat, a Vic...»*.⁸⁵

I en poc temps, a causa del seu tarannà amable i cavallerós, féu que molta gent el seguís, aconseguint fins i tot el respecte de part dels mateixos comandaments liberals⁸⁶ i de la població civil en general: *«...a Prats vingué amb les seves forces moltíssimes vegades, però sempre es portà noblement amb el veïnat. Ja des del*

---

82. NAVARRO, Francesc. *Història de Catalunya*. Vol. X. Barcelona: Salvat Editores, 1998, p. 1.378.

83. CHAO, Eduardo. *La guerra de Cataluña...*, op. cit., p. 143.

84. BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Catalunya en 1872 y 1873 y en el Centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Espasa Calpe S.A., 1934, p. 7 i 27.

85. GRABOLOSÀ I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 120.

86. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 119.

87. MASRAMON I NOGUERA, Ramon. *Prats de Lluçanès. Mil anys d'història*. Prats de Lluçanès, 1979, p. 63.

primer dia que s'hi presentà deixa clar que el que volia era reclutar gent a favor de Carles VII però que respectava totes les opinions i que, els que li eren contraris, si no es significaven amb les armes, podien estar tranquils, que el passat ja estava oblidat».⁸⁷

Les seves accions en combat foren moltes i totes elles, pel que s'ha escrit, de gran vàlua. A Sant Pere de Torelló va topar amb forces de la Guàrdia Civil a les quals va vèncer tot i que el seu exèrcit encara era força novell. Més tard, a Vallcebre, juntament amb el general Castells, aconseguí foragitar tota una columna de liberals.

A finals d'abril, juntament amb Castells, causaren força destrosses en la via del ferrocarril que va de Barcelona a Saragossa. Aquesta acció va comportar que en data 1 de maig el fiscal del Govern Militar de la Província de Barcelona s'adreçés a l'alcalde de Prats de Lluçanès perquè l'informés de les propietats que tenia en Jeroni, així com de la seva conducta i antecedents penals: «*Exmo. Sr. Debiendo hacerse constar en la sumaria que me hallo instruyendo a los cabecillas Juan Castells y Geronimo Galceran, por daños causados en la via ferrea de Zaragoza a esta Capital: los bienes que posea dicho Galceran, natural de Prats de Illusanés...*».⁸⁸

Però a en Jeroni no el preocupà aquest fet, ja que dies després, concretament el 4 de maig, es presentà a Prats amb «*80 homes mal armats, a les onze de la nit, no va molestar a ningú. Demanà a Piniella (pare) i a Camps vuit homes per a vigilar. S'allotjaren a la plaça i ell a casa del metge Camps*».⁸⁹ L'endemà se'n va anar mentre «*vingueren de Berga el coronel Bodo i de Vic el coronel Montero, el brigadier Francisco i altres*»,⁹⁰ que el perseguien.

El 15 de juny tornà a Prats i intercedí per l'alcalde, Manuel Piniella, que havia estat pres per en Castells, quan aquest va saber que havia enviat un comunicat a Berga avisant de la presència d'aquest a la vila.⁹¹

Després de diferents fets i amb un prestigi cada cop més gran, el juliol de 1872 aconseguí entrar triomfant a la ciutat de Terrassa. Uns dies més tard, el 22 del mateix mes, juntament amb en Castells, capturaren un tren correu, embarcaren els seus homes i per unes hores trasbalsaren la ciutat de Manresa.⁹²

Els dies 1 i 27 de setembre tornava a Prats, el primer dia amb 150 homes i el segon, juntament amb en Vila de Prat, amb 400 homes. Aquest darrer cop va haver d'enfrontar-se als seus homes i amenaçar-los amb el sabre, ja que aquests es negaren a partir cap a Berga queixant-se del mal estat de les municions. I tornà el mes de novembre, el dia 2, juntament amb en Miret, i el dia 17, amb aquest, en

88. Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès. *Expedient 1.7.3. Correspondència d'Entrada relativa a bagatges i subministrament Carlista 1871-1873, núm. 734.*

89. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 284.

90. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 284.

91. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 285.

92. GRABOLOSA I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 129.

93. BORRALLERAS I SALVANS, Isidre. *Recull de Dades...*, op. cit., p. 304.

Vives i en Tristany, justament el dia que caigué Banyoles en mans dels carlins, cosa que van aprofitar per fer una arenga a tropa des del balcó del Basté Sala. El desembre ho tornà a fer, aquest cop acompanyat d'en Tristany, en Comas i en Mariano, el dia 1, i el dia 8 amb tot el seu batalló.⁹³

A finals de desembre, concretament el dia 30, es produïa l'entrada al país del comandant general de Catalunya, l'infant Alfons Carles, germà de Carles VII, i la seva esposa Maria de les Neus Bragança i Borbó. Provenents del Vallespir i a través de l'Alta Garrotxa⁹⁴ van fer un llarg trajecte fins a trobar-se amb en Savalls al santuari de Finestres el dia 8 de gener. Un cop al país es va dedicar a reestructurar l'exèrcit i una de les primeres accions que va dur a terme va ser la de destituir del seu càrrec el general Castells, comandant general de la Província de Barcelona. Per cobrir la vacant es va pensar en el coronel Savalls, però la gran animadversió que aquest tenia per Larramendi,⁹⁵ al qual acceptava com a superior i de qui havia dit: «*o se en quina acció ha guanyant el faixí de general*»⁹⁶ per afegir-hi després, «*le advierto, que hasta nueva orden ni recibiré ni cumpliré ninguna orden que venga de usted*»,⁹⁷ va fer que s'ho replantegés i al final es nomenés en Jeroni com a comandant en cap de la Província de Barcelona.

El 27 de gener de 1873 tot l'exèrcit carlí de la província de Barcelona es reunia a Moià, i entre ells es trobava en Jeroni, juntament amb altres cabdills com Vila de Prat, Masachs, Camps o el mateix Miret. En total sumaven 1.000 homes i 50 cavalls.⁹⁸ El 19 de febrer passà, juntament amb en Guiu, per Carme i féu nit a Capellades.

Fou per aquestes dades que en Jeroni va ser ferit,⁹⁹ i estava encara convalescent de la ferida quan va ser cridat per Alfons Carles, que s'estava al Mas Surroca de Beget: «*...entre las personas que Alfonso hizo venir para conferenciar con él*

---

94. Aquest viatge ha estat molt ben narrat per la pròpia infanta M. de les Neus Bragança i Borbó en les seves memòries, editades per l'Editorial Espasa Calpe l'any 1934 amb el títol *Mis memorias sobre nuestra campaña en Catalunya en 1872 y 1873 y en el Centro en 1874*. En el capítol VIII del primer volum, on explica el viatge que a peu i a llocs de burro van dur a terme, travessant els Pirineus, des d'Amelie-les-Bains fins a Finestres, passant per La Muga i Sadernes, i possiblement fruit de la coincidència de cognoms, atribueix la propietat de la casa on van dormir a Sadernes, dita de Cal Galceran, a en Jeroni, la qual cosa no és certa, ja que aquesta casa és propietat de la família Pujol-Galceran des de molt abans de les carlinades i ambdues famílies no tenen res a veure entre si.

95. Larramendi sempre va ser un home qüestionat, ja que en acabar la primera carlinada es va allistar a les files d'Isabel i tot i que després va tornar a les files carlines molts no li van perdonar mai i el consideraven un traïdor.

96. GRABOLOSA I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 149.

97. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 83.

98. BOFARULL I TARRADES, Manuel. *Martí Miret i Caraltó. De general carlí a coronel alfonsí*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 2002, p. 30.

99. ROMA, Juan María. *Recuerdo del Aplech de Vinyolas. Album de Homenaje a Don Jerónimo Galcerán. 23 de Junio de 1912*. L'autor diu que va ser ferit a Sallent, però no especifica res més i, a part de la població berguedana, també podria ser el Sallent, prop de Santa Pau, a la Garrotxa, on el 10 de gener va haver-hi un fort enfrontament on va morir el coronel Frigola.

100. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 82.

*estava el Coronel don Jerónimo Galcerán, a quien mi marido escogió para ponerle al frente de la provincia de Barcelona. Este excelente jefe reunía todas las cualidades de un buen militar y hombre perfecto. Cuando vino a Casa Surroca sufría aún de una herida en el pie habida en su último combate».*¹⁰⁰

Es van tornar a trobar a finals de febrer, quan en Jeroni i la seva tropa es van unir a la comitiva que encapçalava l'infant, juntament amb la seva dona i els seus cosins, Albert i Francesc de Borbó, amb motiu de la campanya endegada per conquerir la capital del Berguedà, però arribats a Gironella els van arribar notícies que no havia començat l'assalt i que les tropes del general Castells¹⁰¹ havien preferit tornar-se'n.¹⁰² Així, doncs, canviaren d'objectiu i es dirigiren cap a Conanglell, a tocar de Torelló.¹⁰³ De camí cap a l'objectiu, i en arribar a la Serra del Grau, foren sorpresos per un grup d'homes que van disparar les seves armes contra la infanta, la qual va sortir il·lesa de l'atemptat ja que la bala va anar a impactar en un soldat que portava al costat, el qual morí a l'acte. Era el 2 de març de l'any 1873.¹⁰⁴

Refets d'aquest ensurt es van dirigir cap a Conanglell, però si en el cas de Berga qui va fallar fou el general Castells, en aquest cas seria en Savalls,¹⁰⁵ que en el darrer moment es va retirar amb l'excusa que s'havia assabentat que, de la banda d'Olot, venia una columna de liberals comandada pel brigadier Martínez Campos.¹⁰⁶

Com ja he dit en parlar de les causes de la Tercera Guerra Carlina, fets com aquests, de descoordinació i de manca de disciplina, foren el principal motiu que aquesta guerra no tingués cap mena de futur.

Amb la marxa d'en Savalls, Jeroni Galceran anà cap a la Gleva i els infants cap a Ribes de Freser, que s'havia convertit en el quarter general dels carlins i on s'havia de reunir amb un contingent d'homes que sota el comandament del capità Ribas havien lluitat al costat de l'infant a Roma, quan aquest estava al·listat en l'exèrcit pontifici. Mentre això succeïa, en Savalls, que s'havia fet escàpol, es

101. Joan Castells fou un personatge força qüestionat i, de fet, la reunió que en Jeroni va tenir a Can Surroca de Beget amb l'infant Alfons tenia com a motiu explicar les seves accions poc ètiques, com eren l'assalt a poblacions per aplicar tot seguit contribucions que es quedaven ell i la seva tropa d'incondicionals o bé les seves reiterades crides a la insubordinació.

102. GRABOLOSÀ I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 168.

103. A la banda dreta del Ter, en el terme de les Masies de Sant Hipòlit de Voltregà, davant mateix de la ciutat de Torelló, el riu Ter forma una grossa corba que deixa quasi encerclada una extensió de terra d'unes 140 hectàrees. Aquesta península comprenia la finca de Conanglell. L'any 1857 els propietaris de la finca l'arrendaren per vint anys, amb una pròrroga de deu anys més, al Cos Nacional d'Artilleria d'Espanya i de les Índies, que la va mig fortificar i hi va mantenir una concentració d'artilleria fins a les darreries del segle XIX. SOLÀ, Fortià, Pvre. *Història de Torelló*. Vol. II. Barcelona: Gráficas Marina S.A., 1948, p. 572.

104. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1934, p. 91.

105. Francesc Savalls, tot i que fou el cabdill més popular d'aquesta tercera guerra, fou un home molt indisciplinat que al final va acabar davant d'un tribunal carlí, que el va absoldre, acusat de traïció i d'afusellaments de presoners liberals.

106. GRABOLOSÀ I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 168.

decidí a emprendre un atac contra la ciutat de Ripoll. Per evitar que les forces liberals acantonades a Vic poguessin anar a ajudar els ripollesos, en Jeroni va rebre ordres de frenar qualsevol contingent que anés en socors de la població. Així doncs, al front del 3r Batalló de Barcelona es va atrinxer en un turó, prop de Vinyoles d'Orís, i es va aprestar pel combat tot esperant que arribessin les tropes liberals: «...*el Coronel Galceran tenia unos mil hombres en Sant Hipólito de Voltregà; salió en efecto de Vich la columna liberal; el Coronel carlista Don Martín Miret con sus fuerzas rompió el fuego, retirandose con orden hasta encontrar en las inmediaciones del castillo de Orís*¹⁰⁷ *al coronel Galceran, quien entró tambien en acción...*».¹⁰⁸

En el decurs d'aquesta batalla, que és coneguda com el Foc de la Gleva, en Jeroni va rebre un tret que el va ferir de mort. Aquest fet, però, esperonà els seus homes, que al final es van aixecar amb la victòria sobre la columna dels liberals: «...*al caer mortalment herido este jefe, los voluntarios sintieron unos empeños de vengar su muerte, y a las ordenes del comandante Massachs, derrotaron totalmente a sus enemigos*».¹⁰⁹

Sobre el moment en què en Jeroni va caure ferit, Josep Maria Peix ens fa, per boca del seu besavi, una descripció acurada dels fets: «*Tenia la tropa una mica mes amunt de Vinyoles, en un serrat anomenat "la Costa del Canyet", a tocar del camí ral que anava de Vic a Ripoll i que passava pel mig de Vinyoles cap a Orís. Mentre donava ordres a la tropa, voltant per la carena dalt del cavall enarborant la bandera, els militars de Conanglell —partidaris de la Reina— el localitzaren i li enviaren una patrulla de soldats, que aprofitant la boscúria van sortir sota mateix d'on era, li van tirar una descàrrega serrada i van fugir*».¹¹⁰

La bala mortal li va entrar en diagonal, de baix cap a dalt, li va travessar l'engonal¹¹¹ i li va produir unes ferides de les quals moriria el dia següent, el 24 de març de 1873, a l'edat de 53 anys: «...*la bala le entró por la parte externa del muslo, cerca de la rodilla derecha, y le atravesó hasta las costillas izquierdas...*».¹¹²

Ferit de mort, el van carregar en una tartana i el van portar a un mas proper, la Coma d'Orís, on li va prestar els primers auxilis el doctor Picart, que no va poder fer res per salvar-li la vida.¹¹³ Un testimoni excepcional d'aquests fets fou l'es-

---

107. L'autor fa referència al Castell d'Orís, mentre que en Jeroni va morir a l'anomenada Costa del Canyet, a Vinyoles d'Orís. Podria ser que hi hagués tropes apostades en els dos llocs (de fet aquest dos punts estan separats per no més tres quilòmetres entre si) o que l'autor es confongués en esmentar un turó per un altre.

108. DE ARTAGAN, B. *Bocetos tradicionalistas*. Barcelona: Impr. de Antonio Gost (post. 1900), p. 146.

109. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. XXV. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 97.

110. PEIX I PUJOL, Josep M. «Més sobre els Galceran». *L'Estel del Lluçanès* (1983).

111. GRABOLOSÀ I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 168.

112. OLLER, Francisco de Paula. *Album de personajes carlistas. Tomo-II*. Barcelona: La Propaganda Catalana, 1888, p. 121.

113. BOLOS I SADERRA, Joaquin. *El Carlismo en Catalunya. Conspiraciones en los años 1869-70-71. Memórias inéditas de un general*. Barcelona: Rafael Casulleras Editor, 1930, p. 82.

Monument a Jeroni Galceran i Terrés (Vinyoles, 23 de juny de 1912).

criptor Joaquim de Bolos que, juntament amb el seu germà, que estava de sanitari a l'hospital de sang carlí que hi havia instal·lat a Can Farrés de Sant Quirze de Besora, es trobaven al poble quan els van comunicar la notícia de la seva mort: «...y estando frente a la puerta del Hospital con otros amigos, vimos llegar un magnífico caballo con sus pistoleras pero con solo el asistente¹¹⁴ que lo tiraba de

114. L'assistent d'en Jeroni fou Jaume V. Casola.

115. BOLOS I SADERRA, Joaquin. *La Guerra Civil en Catalunya (1872-1876)*. Barcelona: Rafael Casulleras, 1928, p. 169.

116. *Ausetania. Periodico católico monárquico*. [Vich], Año XIII, núm. 598 (Sábado, 25 de mayo de 1912).

Reconstrucció del monument a Jeroni Galceran i Terrés (Vinyoles, 1 de maig de 2003).

*la brida. Los dos iban tristes. Era el caballo del jefe Don Jerónimo Galceran, que en dicho combate fué herido de muerte».*¹¹⁵

Un cop mort, segons diuen, fou enterrat a Sant Quirze, de nit, per evitar que el seu cadàver caigués en mans enemigues:¹¹⁶ «...y de cuya herida falleció en una casa de campo, siendo su cadaver trasladado de noche a San Quirico de Besora a fin de que su cadaver no cayese en poder de los liberales, que iban buscandolo por aquellas masias, tal vez para profanarlo».¹¹⁷

---

117. ROMA, Juan Maria. *Vademecum Jaimista. Vol. IV. Abril 1912*. Barcelona: Tip. de Nicolás Poncell, p. 269.

118. ROMA, Juan Maria. *Recuerdo del Aplech de Vinyolas*. Barcelona, 1912.

La seva mort fou molt sentida dins l'estament carlí, on era una persona molt ben considerada. El mateix Alfons de Borbó, en assabentar-se de la mort d'en Jeroni, envià per mitjà del general Ruiz de Larramendi¹¹⁸ una nota de puny i lletra a la seva vídua, expressant-li les seves condolences així com el decret on l'ascendien a Brigadier.¹¹⁹ L'esposa de l'infant, Maria de les Neus de Bragança, diu d'ell que era valerosíssim, molt competent com a militar, humil i disciplinat,¹²⁰ i el mateix comandant general de Catalunya, Francesc Savalls, va lliurar a la seva vídua un document dirigit a tots els ajuntaments per tal d'oferir-li dret de bagatge¹²¹ sempre que ho sol·licités.¹²²

Per honorar la memòria d'en Jeroni, es construí a Vinyoles, al cim del turó on va ser ferit de mort, un monument de pedra, coronat per una creu de ferro.¹²³ La inauguració es va fer el 23 de juny de 1912 i es convertí en una gran festa dels tradicionalistes.¹²⁴ Aquesta construcció, obra de l'arquitecte Josep M. Pericas, era una creu de ferro encastada en una columna circular de pedra on constava la següent inscripció:

*«Aquí caigué mortalment ferit en Jeroni Galceran als 23 de Mars de 1873.
Reposi la seva anima en la pau de Crist»*

A l'acte d'inauguració, que va estar oficiat pel reverend Josep Picas, excompany d'armes d'en Jeroni, va assistir-hi, en representació de la família, la filla d'en Jeroni, la Serafina, i el seu espòs. Segons dades de l'època es van arribar a reunir prop de 15.000 persones, vingudes de tots els punts de Catalunya. Per això es van organitzar trens especials que van venir des de Tarragona i Lleida fins a Barcelona, i de l'estació del Nord d'aquesta última, tots junts fins a Torelló, fi del trajecte en tren: *«...de tal manera fue creciendo el numero de correlegionarios que a primeras horas de la mañana dieronse cita en la estación del Norte... para calcular el número de expedicionarios es preciso tener presente que el tren de las seis llevaba el numero maximo de unidades y que todos y cada uno de los vagones fueron ocupados completamente... En los departamentos de primera realizaron el viaje las autoridades del partido... los vagones de segunda fueron ocupados por los oradores, periodistas y representaciones de entidades y en los de tercera seguía la masa de nuestro partido... en las estaciones de tránsito iban*

119. Grau superior al de coronel i que es podria equiparar al de general.

120. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 97.

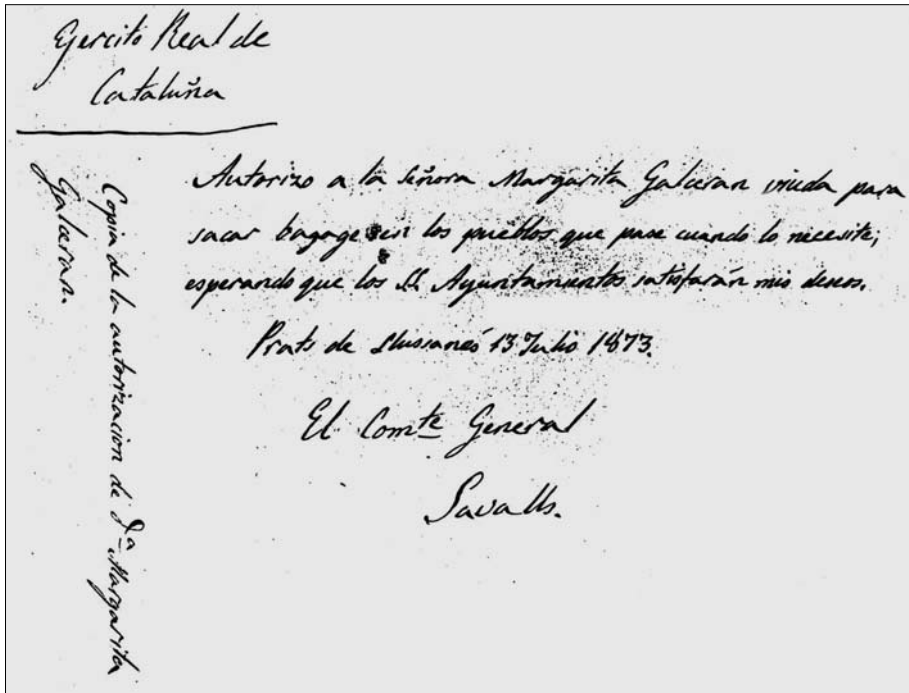
121. Aquest dret, que es remunta ja a l'època dels romans, ha sofert al llarg dels segles diferents modificacions, però en regles generals consisteix en l'obligació de prestar cavalleria o carruatge, a més a més de l'acompanyament, en tots aquells trajectes en què ho sol·liciti la persona que gaudeix d'aquest dret.

122. Arxiu Municipal de Prats de Lluçanès. *Expedient 1.7.3. Correspondència d'Entrada Relativa a Subministraments Carlites 1873-1875, núm. 736*.

123. *El Norte Catalan* [Vich], año XXVII, núm. 1.334 (Sábado, 29 de Junio de 1912).

124. Es va fer una recol·lecta popular per mitigar les despeses dels actes i tant a *El Correo Catalán* com a l'*Ausetania* sortien setmanalment les llistes dels col·laboradors. Aquest últim, en data 28 de juny, tenia una recaptació de 315,05 pessetes.

125. ROMA, Juan María. *Recuerdo del Aplech de Vinyolas. Album de homenaje a Don Jerónimo Galcerán*. Barcelona, 1912.

Dret de bagatge concedit a la vidua d'en Jeroni Galceran Tarrés.

*agregandose a la expedición numerosos tradicionalistas... en Vich sobretodo, una multitud incontable invadió el tren... fue preciso añadir al convoy unos diez vagones...».*¹²⁵

Un cop arribats a Torelló, es van desplaçar amb tartanes o a peu fins a Vinyoles, on es va procedir a la benedicció de la creu. Acabat l'acte tota la multitud es va traslladar a Conanglell, on a l'explanada de la plaça d'Armes es va celebrar una missa popular. Després seguien el dinar¹²⁶ i els parlaments i a mitja tarda, en acabar la festa, la comitiva va retornar cap als seus llocs d'origen.

Malauradament aquesta creu fou destruïda, en un acte suposadament vandàlic, l'any 1936, en plena Guerra Civil espanyola. Anys més tard una iniciativa privada, recolzada per l'Ajuntament de les Masies de Voltregà, inicià la recons-

126. A tota la plaça d'Armes de Conanglell s'instal·laren diferents llocs de begudes i menjars. A més a més es va fer a la Sala Principal un banquet per a unes 300 persones, a un preu de 3,50 pessetes el cobert. L'àpat fou servit per la Fonda de Torelló, del Sr. Bosch, i va consistir en: «Entremesos; Arròs a la Catalana; Badella ab moixornons; Pollastre rostit; Vins clar i negre; Xampany; Postres: Fruyta, Dolços i Confitures». *Ausetania. Periodico católico monárquico*. [Vich], Año XIII, núm. 601 (Sábado, 15 de junio de 1912).

trucció del monument i així l'1 de maig de l'any 2003, en presència d'una besnéta d'en Jeroni i d'altres familiars, es va dur a terme la inauguració de la nova creu.

Josep Anton Galceran i Terrés, capellà i militar

En Josep Anton, germà d'en Jeroni, nasqué a Prats de Lluçanès el 19 de març de 1826.¹²⁷ Cursà estudis eclesiàstics en el Petit Seminàire de Montbrison,¹²⁸ prop de Lió, a França,¹²⁹ on havia anat amb el seu pare i germans fugint de la desfeta de la Primera Guerra Carlina, i en el de Vic, on fou ordenat sacerdot el juny de 1854.

Al llarg de la seva vida va exercir diferents càrrecs eclesiàstics: a la parròquia de Gurb fou primerament auxiliar (1854) i després ecònom (14 de maig de 1857); regent a Castellet (3 d'agost de 1861); ecònom a Avinyó (13 de juliol de 1863); rector a Vinyoles d'Orís (21 de febrer de 1865), i, per últim, rector de la Pietat de Vic (7 de febrer de 1893), càrrec que va ocupar fins a la seva mort, ocorreguda el 23 d'abril de 1908.¹³⁰

Estant de rector de la parròquia de Vinyoles d'Orís coincidí amb mossèn Cinto Verdaguier, que n'era el vicari, i fou tot just en aquest temps que va succeir la batalla coneguda com el Foc de la Gleba, on va caure ferit de mort el seu germà Jeroni.

Sobre el paper que va dur a terme en el moment d'aquests fets hi ha dues versions força contradictòries, ja que si bé en alguns escrits el situen donant l'absolució al seu germà, d'altres el fan a la presó.

Un dels que el situa al costat del seu germà en el moment de ser ferit és Josep Pla en la biografia que fa de l'industrial Rafel Puget, que havia conegut en Josep Anton personalment: «*En el moment d'aquests fets era rector de Vinyoles un germà del brigadier que acabava de traspasar: mossèn Josep Galceran. Mossèn Josep Galceran tenia de vicari, a la parròquia, mossèn Jacint Verdaguier, que acabava de cantar missa. Quan mossèn Josep es troba amb el poble atacat per tots cantons i amb la notícia de la mort del seu germà, fugí, amb el seu vicari, camps a través passaren el Ter amb aigua a mitja cuixa, la sotana al cap, i arribaren a Torelló fets una llàstima*».¹³¹

D'altra banda tenim una altra descripció del dia de l'assassinat d'en Jeroni que no coincideix amb l'anterior, quant al lloc on es trobava en el moment de la mort del seu germà: «*...sus entusiasmos por la Causa le llevaron a tomar parte muy*

127. Arxiu Parroquial de Prats de Lluçanès. *Llibre de Naixements. Tomo II (1812-1831)*.

128. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic*. Año 54, núm. 1.481 (30/4/1908), p. 190.

129. L'edifici d'aquest antic seminari, situat al número 12 de la rue du College, fou fundat l'any 1824, en el lloc on es trobava el vell convent de les Mares Ursulines. Actualment està ocupat pel col·legi Victor de Laprade.

130. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic*. Año 54, núm. 1.481 (30/4/1908), p. 190.

131. PLA, Josep. *Un senyor de Barcelona*. Barcelona: Ediciones Destino, 1998, p. 43.

132. ROMA, Juan María. *Recuerdo del Aplech de Vinyolas. Album de homenaje a Don Jerónimo Galcerán*. Barcelona, 1912.

Josep Anton Galceran i Terrés.

*activa en algunos alijos de armas, y fue encarcelado y sometido a proceso. En la carcel se encontraba al ser herido mortalmete su hermano. Logró escapar y entonces se fué al campo carlista».*¹³²

Com podem veure ambdues versions són totalment diferents, encara que hi ha més versions que vindrien a corroborar més aviat la primera opció, com la que ens fa Josep Maria Peix per boca del seu besavi, que tot i que no corrobora que en Josep Anton estigués a Vinyoles sí que situa en Jeroni el dia dels fets a la rectoria (de fet podria ser que la parada que va fer, que va ser per demanar un plat de sopes, la fes igualment, ja que podria molt ben ser que conegués la majordona de quan el seu germà hi era): «...tot de cop va sentir un cavall que s'acostava i parava molt a prop. Va treure el cap i va veure qui era i es va trobar amb el general Galceran que trucava a la rectoria...».¹³³

Ramon Grabolosa també recolza la primera opció: «...va extingir-se en braços del seu germà capellà, que li administrà en campanya els Sants Sagraments...».¹³⁴

Encara que, sigui com sigui, el que sí és cert és que a la mort del seu germà el comandant en cap de les forces carlines catalanes, Alfons Carles, l'animà perquè

---

133. PEIX I PUJOL, Josep M. «Més sobre els Galceran». *L'Estel del Lluçanès* (1983).

134. GRABOLOSÀ I PUIGREDON, Ramon. *Carlins i liberals. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 168.

135. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 193.

suplís el seu germà, continuant així la tradició familiar de lluitar per la causa carlina: «*Con fecha de este día [23 de maig] encargó Alfonso a don Jose Galcerán, hermano del difunto don Jerónimo de Galcerán, reuniese una fuerza para formar un batallón, cuyo mando tendría don José*». ¹³⁵

Tot i que en un principi s'hi va oposar, al final va cedir i va acceptar l'encàrrec, i perquè aquest no li semblés molt feixuc, el mateix Alfons li va traspasar 50 homes (30 del 1r Batalló i 30 del 3r) com a base d'aquest futur batalló, el 5è de Barcelona, amb el convenciment que amb el carisma del sacerdot en poc temps tindria una tropa: «*...este excelente sacerdote oponíase con todas sus fuerzas a convertirse en jefe militar. Pero el nombre de Galceran era celebre en la provincia de Barcelona y se sabia que, a pesar de su humildad y dulzura de carácter, tenia todas las cualidades que convenia para un jefe; que tanto entre los carlistas como entre los enemigos la noticia de que un Galceran, hermano de don Jerónimo e hijo del renombrado jefe Galcerán, de la guerra de Carlos V, mandaba una fuerza, tendría la mayor resonancia y causaria grandisima impresión*». ¹³⁶

Un cop convençut d'acceptar el càrrec i posat al capdavant del seus homes, ben aviat va sobresortir com a persona i com a militar: «*...els fets memorables en que prengué part crearen la figura llegendària de mossèn Galceran, coronel de requetés, ¹³⁷ figura comparable a la del cèlebre Marañon, “el Trapense”, que a l'època de la Regència d'Urgell féu la guerra per les terres de l'Ebre, en companyia de Josefina Commenford, la bellíssima irlandesa, nascuda a Tarifa, d'Andalusia*». ¹³⁸

En data del 15 de juliol fou nomenat comandant i pocs dies després, el 30 de juliol, al front del seu batalló es tornà a trobar amb l'Infant en l'intent fallit d'apoderar-se de la població de Caldes de Montbui: «*en l'acció de Caldes de Montbui, mossèn Galceran fou ferit i es pogué salvar fingint-se mort. Llençat sobre un munt de cadàvers, rebé dos cops de matxet al coll, les cicatrius dels quals presentà tota la vida. Davant del soldat que el punxava, no es mogué, no donà senyals de vida, i així pogué salvar-se. Fou un home molt valent, d'una indescriptible vitalitat*». ¹³⁹

El 10 d'agost va participar en l'intent d'assalt a la ciutat de Berga. Aquí en Galceran, amb els seus 200 homes, tenia la missió d'entrar pel carrer de Roser i entretenir l'enemic, mentre en Savalls amb el gruix de les forces atacaria per l'altra banda de la població; però, com moltes altres vegades, en Savalls no es va presentar i en Josep i els seus homes es van veure rodejats per l'enemic, del qual

136. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 19.

137. El requeté era el nom que rebia durant primera carlinada el tercer batalló de Navarra, i en la tercera, la guàrdia personal que tenia el fill del pretendent. No s'aplicarà en sentit més ampli fins a la Segona República, en què es donarà aquest nom a les partides de carlins que, amb un entrenament militar i organitzats en terços, acabaran participant en la Guerra Civil.

138. PLA, Josep. *Un señor de Barcelona*. Barcelona: Ediciones Destino, 1998, p. 43.

139. PLA, Josep. *Un señor de Barcelona*. Barcelona: Ediciones Destino, 1998, p. 43.

140. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 342.

amb prou feines es van poder desempallegar¹⁴⁰ després de tota una nit i part del dia següent de sofrir el foc enemic: «...los carlistas (fue Galcerán con los suyos) construyeron durante la noche una formidable barricada de maderas, piedras y colchones frente al portal de Zaragoza, desde donde rompieron un vivísimo fuego de fusilería que fué contestado con ardor por la plaza hasta las cinco y media de la mañana, que ordenó el Comandante de Extremadura, Coronel Don Antonio Figueras, echar mas granadas a aquel barrio; però los carlistas se mostraron tan tenaces que hubo que recurrir al continuo fuego del cañón y que se verificaron hasta las doce de la mañana 73 disparos que dejaron el suelo del barrio sembrado de muertos».¹⁴¹

El 15 d'octubre de 1873 el trobem a Igualada, juntament amb en Martí Miret i en Tristany. D'aquí marxà cap a Monistrol i a finals de mes es presentà al Bruc, juntament amb en Miret, per assaltar les diligències que hi passaven: «... quan passen per l'indret els cotxes de Manresa i Igualada els prenen els cavalls».¹⁴²

El dia 8 de gener del nou any participà en la conquesta de la ciutat de Vic: «...el brigadier Miret, con el 3º de Barcelona y dos compañías del 2º de Tarragona, el centro, y el coronel Galceran, con otras quatro compañías, la derecha...»¹⁴³ on juntament amb els altres comandaments «hicieron prodigios de valor a la cabeza de sus tropas».¹⁴⁴ En el comunicat emès l'11 de gener per en Savalls aquest lloca el seu valor: «...mereciendo, sin embargo, especial recomendación los señores Miret, Tristany (don Fco. de A.), Galcerán, Cerdà, Moore y Querol, que se han distinguido secundando mis disposiciones, tanto por su valor como por su buena dirección...».

El 13 de gener, aprofitant que els traginers celebraven la diada del seu patró, es presentà, juntament amb Tristany, Miret, Massachs i d'altres, a la ciutat de Moià, on recaptaren 800 duros i s'hi quedaren a dormir.¹⁴⁵ El 19 de gener, amb una força de més de 3.000 homes, 50 cavalls i un canó de muntanya, assaltaren Caldes de Montbui.

El 4 de febrer, sota el comandament de Rafael Tristany, ell i els seus homes entraren a Manresa; i el 15 de març, a Castellfollit de la Roca, on al front del Cinquè batalló de Barcelona tingué un paper molt important en la derrota del general isabelí Ramon de Nouvilas,¹⁴⁶ fet que li va valdre ser proposat per al grau

---

141. *Atlas topográfico de la narración militar de la Guerra Carlista de 1869 a 1876*. Cos de l'Estat Major de l'exèrcit, Dipòsit de la Guerra, Madrid, 1887.

142. *Diario de Barcelona* (30 de octubre de 1873).

143. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. XXVI. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 136.

144. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 2ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 189.

145. *Diario de Barcelona* (22 de enero de 1874).

146. Ramon de Nouvilas havia estat ministre de la Guerra l'any 1873.

147. GRABOLOSÀ, Ramon. *Carlins i republicans. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 250.

148. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 2ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 269.

de tinent coronel.¹⁴⁷ Sobre aquesta gesta són diferents els escrits que parlen del bon comportament d'en Josep Anton i els seus homes: «*Sale entonces por vanguardia el esforzado Galceran con el 5º de Barcelona...*»,¹⁴⁸ o bé aquest altre: «*Els altres iniciaren la persecució reforçats pel cinquè de Barcelona —comandat per Josep Galceran— al qual, després, fóra demanat l'ascens a tinent coronel*»,¹⁴⁹ encara que la més explícita és aquesta: «*Mientras que los liberales trataban de reorganizarse, entra en acción el 5º de Barcelona, que ataca de frente... La lucha entonces se hace imposible y toda la columna de Nouvilas queda prisionera...*».¹⁵⁰

Pocs dies després de la batalla de Castellfollit de la Roca, i amb motiu que en Savalls intentà emportar-se tots els llorers de la victòria, tot i no estar present en el lloc dels fets, en Josep Anton, juntament amb el que fou l'autèntic heroi d'aquella desfeta, el coronel Martin Miret, que estava al capdavant del 3r Batalló de Barcelona, envià una carta a l'infant Alfons, que en aquells moments es trobava fora de Catalunya, queixant-se del comportament d'en Savalls: «*Todos sentimos vuestra ausencia; falta autoridad y dirección; en una palabra, falta autoridad que mande y combine. Con el Teniente Coronel Galceran nos habíamos propuesto pasar uno al lado de Tristany y el otro al lado de Savalls, a fin de impulsarles y hacer que marchen acordes y bajo un plan*».¹⁵¹

A mitjans d'abril en Savalls fou cridat a Perpinyà per l'infant Alfons, per exigir-li explicacions sobre el seu comportament d'insubordinació i de manca de disciplina. Abans d'emprendre aquest viatge, però, donà instruccions als seus homes per si de cas no el deixaven tornar. Assabentat en Josep Anton d'aquesta reunió, el 22 d'abril es desplaçà a la capital del Rosselló per prevenir l'Infant de les ordres que en Savalls havia donat: «*...si Savalls no entra a Catalunya amb nosaltres, els amics atemptaran contra la seguretat de vostres alteces*».¹⁵²

Al final, però, tot va quedar en un no res, i Savalls tornà a Catalunya amb la seva gent, cosa que ens ve a demostrar el fort carisma que tenia el general. Un poder que feia que fins i tot el mateix pretendent el recolzés, cosa que encara feia més difícil el paper de l'Alfons.¹⁵³

149. GRABOLOSE, Ramon. *Carlins i republicans. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 250.

150. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. XXVI. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 146.

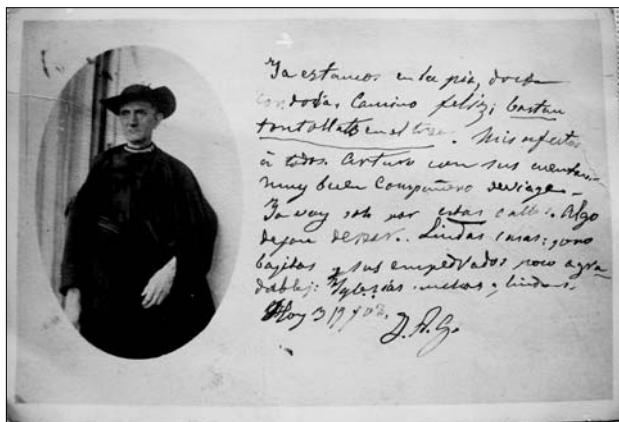
151. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Cataluña en 1872 y 1873 y en el centro en 1874. 2ª parte*. Madrid: Ed. Espasa Calpe, 1939, p. 182.

152. GRABOLOSE, Ramon. *Carlins i republicans. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 264.

153. Un anys abans, l'Infant ja havia rellevat del seu càrrec en Savalls, per la qual cosa amb data del 8 de novembre de 1873 havia enviat una carta al rei, titulada: «*exposición y acusación contra el general Savalls al rei*». En aquest escrit reflectia vint-i-quatre motius pels quals l'havia destituït. Al final, però, en Savalls viatjà al Nord a veure el rei i aquest va considerar que era una persona «*leal y útil*» i el restituï en el seu càrrec.

154. FERRER, Melchor; TEJERA, Domingo; ACEDO, José F. *Historia del tradicionalismo español*. Vol. XXVI. Sevilla: Ediciones Trajano, 1941, p. 154.

Josep Anton Galceran. Postal.

De tornada del Rosselló, es dirigí cap a Prats de Lluçanès, on el dia 5 de maig participà en l'anomenada *Acció del Grau de Lluçanès*.¹⁵⁴ Fou aquesta la gran batalla d'aquesta guerra, ja que es van reunir més de 12.000 homes d'ambdós bàndols. Per la banda carlina foren uns 7.000 sota les ordres de Tristany, Savalls, Miret, Huguet, Galceran, Vila de Prats i Masachs, comandats tots ells pel mateix Alfons Carles. Al final, entre morts i ferits, el nombre va voltar els 2.000 i la sort es decantà de la banda dels liberals. I tal i com diu Marià Vayreda, que hi participà de la banda carlina: «*Lo desastre era gros. Per arreu no se sentien sinó crits i gemecs...*»,¹⁵⁵ però, com segueix dient, amb aquesta batalla es perdé quelcom més: «*La batalla de Prats de Lluçanès, una de les més empenyades e importants que es jugaren a Catalunya, ens fou adversa. Per més que tothom complí amb valor, alló fou una desfeta horrorosa, i perdérem en un dia, el camí amb tants afanyes avançat*».¹⁵⁶

Però tot i aquesta desfeta les accions se seguïen succeint, i a mitjans del mes d'agost la majoria de les tropes carlines es concentraven a la Cerdanya, on el 21 començava l'assetjament a la vila de Puigcerdà: «*...arriben llavors Miret, Galceran i Vila de Prat, amb 1500 homes i 6 peces d'artilleria. Amb un batalló cobreix Miret les dues peces situades al camí d'Enveigt, mentre Galceran, Vila de Prat i el fill d'en Savalls —Joanet— amb els altres canons s'escampen pel terreny...*».¹⁵⁷

155. VAYREDA, Marià. *Records de la darrera carlinada*. Barcelona: Editorial Selecta, 1982, p. 135.

156. VAYREDA, Marià. *Records de la darrera carlinada*. Barcelona: Editorial Selecta, 1982, p. 124.

157. BOFARULL I TARRADES, Manuel. *Martí Miret i Caraltó. De general carlí a coronel alfonsí*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 2002, p. 75-76.

158. GRABOLOSEA, Ramon. *Carlins i republicans. La darrera guerra carlina a Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1972, p. 283.

El 6 d'octubre de 1874 el trobem en un fracassat intent de recuperar Vic, juntament amb el coronel Vila del Prat i el mateix Savalls.¹⁵⁸ El 4 de novembre entrà a Monistrol de Montserrat, juntament amb en Tristany i en Miret, on al front d'uns 2.000 homes i 100 cavalls celebraven la diada de Sant Carles, onomàstica del pretendent. Uns dies després, el 10, era a Caldes de Montbui,¹⁵⁹ i ja a les acaballes de l'any, concretament el 13 de desembre, acompanyava en Savalls a Berga, d'on foren foragitats veient-se obligats a retirar-se cap a Gironella i Casserres,¹⁶⁰ sent aquesta la darrera referència que es té d'en Josep Anton com a militar, encara que de ben segur n'hi deu haver alguna més, ja que els seus companys habituals, com eren en Tristany i en Miret, els seguim trobant en diferents accions fins a mitjans del nou any de 1875.

El fet de ser un bon militar i estrateg i haver canviat la sotana pel fusell, no li va fer deixar de banda els seus ideals religiosos: «*si bien, ni aun en el frente de su batallón usó otro distintivo militar que la espada al cinto y la boina, y el Santo Cristo pendiente en el cuello*». I sempre que podia seguia amb els oficis religiosos:

«Durant la segona guerra,¹⁶¹ mossèn Galceran mana el requeté. El requeté estigué format per una tropa molt bigarrada: hi ha via criatures de setze anys, homes formats, homes vells... Mossèn Galceran, en aquest punt, no tenia manies. En el requeté es resava el rosari cada tarda, passés el que passés, fos quin fos el panorama.

Quan mossèn Galceran, amb la seva força, arribava a Manlleu, el rosari es resava a la Placa de Dalt. Aquesta placa és edificada per tres bandes i oberta al sud, sobre el paisatge de la Plana de Vic. La força formava en el centre. Sortia un capellà al balcó de Casa Munt i començava el rosari... Els soldats contestaven. Mossèn Josep observà, però, que a causa de l'obertura que tenia la placa, la veu del capella es debilitava i arribava molt perduda, la qual cosa produïa, en els canvis de misteris sobretot, la confusió natural. Mossèn Josep trobà una solució per a dir bé el rosari: col·locà un soldat amb una gran pistola al costat del capellà. Quan es produïa un canvi de misteri, el soldat alçava la pistola enlaire, tocava el gallet, la pistola feia un "pum" enorme impressionant, i d'aquesta manera el requeté, format a baix, sabia que el misteri havia canviat.»¹⁶²

Amb la guerra acabada tornà a ocupar el càrrec de rector a la parròquia de Vinyoles d'Orís, fins a l'any 1893 en què es va traslladar a la parròquia de la Pietat de Vic d'on va ser el rector fins a la seva mort, ocorreguda l'any 1908.

159. *Diario de Barcelona* (11 de noviembre de 1874).

160. *Diario de Barcelona* (16 de diciembre de 1874).

161. Tot i que Josep Pla parla de la segona guerra, en realitat es refereix a la tercera, ja que en Josep Anton no participà pas en aquella.

162. PLA, Josep. *Un senyor de Barcelona*. Barcelona: Ediciones Destino, 1998, p. 62.

Igual que el seu germà, fou un home molt afable i humil. Un cop retornat a la seva vida eclesiàstica es va dedicar a la seva tasca de capellà tan bé com ho havia fet en la de militar. El que fou fundador de la congregació de Las Siervas de San José, el P. Francesc Butiñà, en una carta enviada al seu nebot el 22 de març de 1887, parla d'en Josep fent referència a les seves dues facetes: «*Pasado mañana, Dios mediante, irá a predicar tres o cuatro días en Viñolas, pueblecito de donde es cura párroco el Sr. Galcerán, uno de los principales caudillos de la guerra pasada. Es muy sencillo y muy buen sacerdote*». ¹⁶³ I és que el mateix respecte que es va guanyar mentre era un comandament militar el seguí ostentant un cop tornà a la vida eclesiàstica:

«El vaig tractar essent ja molt vell. A vuitanta anys era rector de la Pietat de Vic. Era un home molt caritatiu: ho donava tot, vivia en la més gran misèria. Un dia el vaig trobar al tren, anant de Vic a Barcelona. Portava un maletí cobert amb un tela florejada, una d'aquelles petites maletes que llavors eren anomenades "sacs de nit"».

—I on va, on va, mossèn Josep? —que jo vaig demanar-li—. Sens dubte a Barcelona.

—No Senyor —em contestà—. Vaig a Buenos Aires. Es casa un nebot i vaig a casament. Demà m'embarcaré, si a Déu plau. ¹⁶⁴

Mossèn Galceran se n'anava a Buenos Aires amb un petit sac de mà, amb la mateixa naturalitat amb que hauria pogut anar a l'Esquirol, a Torelló o a St. Quirze.

Quan, al cap de tres mesos, torna de viatge, s'encarrega altra vegada de la Pietat, i jo el vaig veure sovint amb la seva sotana verda i arnada, parlar amb la gent més pobre del barri.» ¹⁶⁵

Josep Maria Galceran i Ballart, desterrat de la seva terra

Molt poca cosa se sap del que fou el darrer carlí en actiu d'aquesta família. Fill d'en Jeroni, va néixer l'any 1857 a Vic, ¹⁶⁶ on va viure fins al 1868, ¹⁶⁷ en què el seu pare tornà a mobilitzar-se per la causa. Un cop esclatada la guerra s'allistà

---

163. BUTIÑÀ JIMÉNEZ, Júlia. *Cartas (Francisco Butinyà sj)*. Madrid: Siervas de San José, 2005, p. 584.

164. L'autor es refereix a un viatge que va fer el setembre de l'any 1903, però no era pel casament d'un nebot, sinó de la filla d'un nebot, Angelita Galceran, que es casava amb Arturo Fló.

165. PLA, Josep. *Un senyor de Barcelona*. Barcelona: Ediciones Destino, 1998, p. 43-44.

166. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic. *Padron de Vecinos de la Ciudad de Vich, 1857*.

167. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic. *Padron de Vecinos de la Ciudad de Vich, 1868*.

168. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, María de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Catalunya en 1872 y 1873 y en el Centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Espasa Calpe S.A., 1934, p. 97.

Josep Maria Galceran i Ballart.

en el batalló del seu pare, i tot just tenia 16 anys quan fou ferit en el Foc de la Gleva, el mateix lloc on va caure ferit de mort el seu pare: «...a su lado se batió, como un león, su hijo, de cortisima edad, casi un niño, que tambien resultó herido, aunque no de gravedad...».¹⁶⁸ Recuperat de les seves ferides, el 12 de juny participà en la batallà d'Oristà, on destacà pel seu valor: «Es muy valiente el hijo de Galceran...».¹⁶⁹

Més tard, quan el seu oncle Josep Anton es féu càrrec del 5è Batalló de la província de Barcelona, s'incorporà a les seves files.¹⁷⁰ A partir d'aquesta data no se sap quin va ser el seu paper en la guerra ni què va fer en acabar aquesta, fins al 1880 en què el trobem vivint i treballant en un comerç a la ciutat de Barcelona

169. *Diario de Barcelona* (16 de junio de 1873).

170. DE BRAGANZA Y DE BORBÓN, Marfa de las Nieves. *Mis memorias sobre nuestra campaña en Catalunya en 1872 y 1873 y en el Centro en 1874. 1ª parte*. Madrid: Espasa Calpe S.A., 1939, p. 195.

171. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Barcelona. *Llibres de Matrimonis, 1880*.

poc abans de casar-se, el 4 de febrer de 1880, amb la barcelonina Rosa Boniquet,¹⁷¹ amb qui va tenir sis fills: Carles, Àngels, Josefina, Raquel, Manuel i Lluís Maria.

L'any 1881, poc després del naixement del seu primer fill, i a resultes de les seves inclinacions polítiques, abandonà el país i es va instal·lar juntament amb la seva esposa¹⁷² a la ciutat Argentina de Buenos Aires,¹⁷³ on exercí de comptable en una entitat bancària.

Estant a l'Argentina, atorgà poders al seu oncle Josep Anton perquè liquidés les propietats que la família tenia a Prats de Lluçanès, concretament les dues cases que el 1852 havia heretat el seu pare.¹⁷⁴

Va tornar definitivament a Catalunya, juntament amb la seva esposa i tres dels seus fills,¹⁷⁵ al voltant de l'any 1908, i es va instal·lar a Barcelona on va viure fins a la seva mort, esdevinguda l'any 1910.¹⁷⁶

---

172. El seu fill es va quedar amb unes germanes de la Rosa i sembla que l'any 1891 o 1892 en Josep Maria va fer un viatge a Barcelona per emportar-se'l a l'Argentina, però el noi no va anar-hi de bon grat i en arribar al continent americà s'escapolí del seu pare i embarcà en un vaixell de càrrega, tornant d'aquesta manera a Barcelona.

173. Des del final de la Primera Guerra Carlina que va haver-hi una gran quantitat de carlins, bascos i catalans que van immigrar cap a l'Argentina, i en concret a Buenos Aires. D'una banda les millores econòmiques que experimentava el país i d'altra l'aprovació el 1876 de la Ley General de Inmigración y Colonización o Ley Avellaneda, van afavorir aquest fet. Un exemple de la importància que tingué la colònia carlina de Buenos Aires és el fet que Carles VII en persona va viatjar a Buenos Aires l'any 1887. En un intent de mantenir viu l'esperit carlista en aquest territori, va nomenar Francisco de Paula Oller el seu representant a Sud-Amèrica.

174. Les dates dels poders són de la notaria de José Agustín de Buenos Aires (Argentina), un del 26 de setembre de 1887 i un altre del 8 de novembre de 1897. La primera finca, situada al carrer Berga, número 11, fou venuda l'1 d'abril de 1898 per 2.375 pessetes (posteriorment d'aquesta casa se'n van fer dues) i l'altra, situada al carrer Major, número 21 (posteriorment 17), fou venuda el 15 de juliol de 1901 per 2.000 pessetes.

175. La seva filla Àngels estava a punt de casar-se i no va venir, igual que en Manuel, que també va preferir quedar-se.

176. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Barcelona. *Llibres de defuncions, 1910.*